

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LITERARE
FACULTATEA DE LITERE

**Direcții majore în receptarea spiritului nipon
în spațiul literar și publicistic românesc în
perioada 1920-2010**

Teză de doctorat

Rezumat

**COORDONATOR ȘTIINȚIFIC
PROF. UNIV. DR. ȘTEFAN BORBÉLY**

**DOCTORAND,
MIHAELA HAȘU-BĂLAN**

1. Cuprinsul lucrării

I. ARGUMENT.....	4
II. <u>INTRODUCERE ÎN ISTORICUL ȘI ARTISTICUL JAPONEZ MODERN ȘI CONTEMPORAN</u> (Context cultural-politic: Tradiție și inovație: de la Era Meiji la Era Heisei; Sincretism religios; Război și pace).....	8
III. <u>RECEPTARE: CADRU TEORETIC</u>	18
3.1. Teorii ale receptării.....	18
3.2. Tipuri de receptare.....	23
3.3. Traducerea.....	24
3.3.1. Între teorie și practică.....	24
3.3.2. Între creație și receptare.....	27
IV. <u>RECEPTARE CULTURAL-ISTORICĂ: IMAGINEA LITERATURII JAPONEZE ÎN PRESA CULTURALĂ ROMÂNEASCĂ</u>	30
4.1. Relații româno-nipone.....	30
4.2. Etape în receptarea spiritului nipon.....	35
4.2.1. Reflectarea istorică a literaturii române de inspirație niponă.....	35
4.2.2. Reflectarea istorică a literaturii străine de inspirație japoneză, tradusă în românește.....	37
4.2.3. Reflectarea istorică a literaturii nipon în presa culturală românească.....	39
4.2.4. Periodizarea și reflectarea în viața editorială română a literaturii nipone.....	44
4.3. Interferențe.....	52
4.3.1. Călători în Japonia.....	52
4.3.2. Literatură română tradusă în limba japoneză.....	98
V. <u>RECEPTARE LITERARĂ: IMAGINEA JAPONIEI ÎN SCRIERILE LITERARE ROMÂNEȘTI ÎNTRE 1920-2010</u>	100
5.1. Receptarea și asumarea spiritului japonez în beletristică.....	100
5.1.1. Receptare explicită.....	103
5.1.1.1. Proză.....	105
5.1.1.2. Poezie.....	161
5.1.1.2.1. Cadru teoretic și istoric.....	161
5.1.1.2.2. Poezie de inspirație japoneză în tematică.....	174
5.1.1.2.3. Poezie de inspirație japoneză în formulă.....	189
5.1.1.2.4. Societăți și reviste de profil.....	210
5.1.2. Receptare implicită.....	213
5.1.2.1. Ricoșul literaturii nipone în peisajul literar românesc.....	213

5.1.2.2. Literatură străină de inspirație japoneză, tradusă în românește.....	216
---	-----

VI. RECEPTARE CRITICĂ:

LITERATURA JAPONEZĂ, MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ, TRADUSĂ ÎN ROMÂNEȘTE.....

6.1. Scurt parcurs istoric.....	219
6.2. O literatură „nebună”?.....	226
6.3. Reflectarea exegeticii românești asupra literaturii japoneze.....	229
6.3.1. Critică literară.....	229
6.3.2. Antologii și bibliografii.....	232
6.3.3. Studii de limbă și gramatică japoneză.....	239
6.4. Scurte exegeze ale operelor japoneze traduse în românește.....	240
6.4.1. Autismul în literatură și identitatea ființei de hârtie. Problema identității, între luptă și renunțare.....	242
6.4.2. Europa – Ultramaraton al civilizației. Interculturalitate în romanele lui Mishima Yukio și Murakami Haruki.....	252
6.4.3. Demitizare și desemantizare în romanescul nipon contemporan.....	264
6.4.4. Timp și spațiu limită în romanescul lui Murakami Haruki.....	277
6.4.5. De la <i>seppuku</i> la <i>hikikomori</i> . Modele suicidale în imaginarul literar japonez al secolelor XIX și XX.....	290
6.4.6. Romanul pe telefonul mobil. O formă digitală de literatură?.....	305
6.4.7. Povești <i>nantonaku</i>	320
6.4.8. Reprezentări narrative ale iubirii în spațiul literar modern și contemporan japonez.....	329

VII. RECEPTARE EXPLORATORIE.....

362

VIII. CONCLUZII.....

369

IX. ANEXE.....

371

9.1. Interviuri.....

371

9.2. Anchetă literară.....

384

X. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ.....

430

2. Cuvinte-cheie:

receptare, literatură română, literatură japoneză, Japonia, exotism, alteritate, călător, traducere, haiku, modernism, postmodernism, iubire, moarte, roman pe telefon, demitizare, identitate, exegetică, istorie literară.

3. Rezumat general

Tema receptării spiritului japonez în spațiul literar și publicistic românesc descrie o plajă semnificativ de întinsă în imaginarul cultural și literar românesc. În această lucrare ne-am propus să explorăm și să dezvoltăm impactul pe care imaginarul cultural japonez l-a produs și îl alimentează în continuare asupra nevoii noastre de alteritate. Grefată pe o istorie de mai bine de un secol de relații româno-nipone, receptarea spiritului nipon în România s-a realizat în valuri condiționate istoric și mentalitar. Aceste etape au modelat receptarea, filtrând-o prin exotism și clișeu, ca apoi să descopere un fond spiritual autentic, rezistent, diferit. Alteritatea ocupă un loc important în teoria receptării, dat fiind faptul că fundamentul pe care se bazează este acela că omul este un animal social, Jean Paul Sartre afirmând că „arta nu poate exista decât pentru și prin celălalt”.

Receptarea literaturii, prin actul lecturii, este primordial necesară omului din toate timpurile. „Textele ficționale vin – după cum spune Umberto Eco – în ajutorul puținătății noastre metafizice”. Lectura nu ține cont de granițe, omul învățând mai cu seamă din alte culturi, din înțelepciunea alterității. Receptarea presupune astfel o deschidere de natură ontologică și epistemologică către *celălalt*, acesta „funcționând” ca motor de căutare, o căutare a lumii și a sinelui. Receptarea, sub multiplele-i fațete, ne interesează aici din perspectiva literară, defalcând-o în câteva tipuri, necesare demersului prezent. Latura artistică, cea istorică și cea critică formează corpul studiului care orientat atât în direcția comparativismului, cât și în cea a istoriei literaturii, cochetând și cu studiul de mentalități, cu semiotica receptării, întrucât finalitatea încorporează toate dimensiunile receptării culturale a spațiului artistic japonez așa cum se face vizibil bifurcat succesiv în textul literar, cu secțiunile: literatură română de inspirație

japoneză și literatură japoneză tradusă în românește, și în textul publicistic care a dezvoltat o receptare critică și istorică de-a lungul a mai bine de un secol de schimb intercultural.

Perspectiva actuală îndreaptă diacronic demersul înspre o practică a receptării prin radiografierea a două direcții majore, una centrând influența spiritului nipon asupra spațiului literar și publicistic român, iar a doua analizând mecanismul, pattern-ul cronologic al difuziei în ediții succesive și mai ales acoperirea unei zone tot mai mari a traducerilor din proza japoneză modernă și contemporană în trei perioade ale istoriei noastre care incită la analiză: perioada antebelică, cea comunistă și cea postdecembristă.

Studiul asupra receptării literaturii japoneze, o literatură nu de mult ieșită de sub stigmatul exotismului, este urmărit pe trei paliere. Un palier cultural-istoric, care urmărește diferența de percepție și recepție în cele două secțiuni istorice ce încă ne definesc, și anume perioada antedecembristă și cea postdecembristă, în care dimensiunea socială, sesizabilă în diversele forme de mediatizare (reviste culturale, literare, ziare, ediții în volum) a marcat evoluția receptării, dezvăluie un grad ridicat de interes cultural, politic, socio-economic bilateral, evidențiat și de proza diaristică sau de tip *travelogue*, iar contactele între cele două țări au dezvoltat o relație puternică, astfel încât, în ceea ce ne privește putem constata rezultatele cercetărilor niponologilor și cele ale româniștilor în studiile de specialitate, în literatura tradusă și în creațiile artistice.

Un palier literar, detectabil, în funcție de nivelul orizontului de așteptare al lectorului, în imaginea culturii japoneze așa cum apare în literatura de inspirație japoneză, dar și în literatura japoneză tradusă și, deci, accesibilă publicului român, defalchează receptarea în aceste două direcții, care largesc spectrul și omogenizează perspectiva, astfel că prin proza de inspirație niponă, fie ea simili-autobiografică (Ion Timuș), istorică (Gheorghe Băgulescu) sau pur ficțională (Florina Ilis), prin formulele poetice care urmează tiparul nipon pliat pe imaginarul românesc, dar și prin proza și poezia japoneză, traduse în românește, s-a creat un segment literar ce necesită o cercetare și o analiză serioasă și avizată. Această lucrare și-a propus o primă prospectare a terenului, descoperit fertil, neepuizând însă plaja de investigat.

Iar pe al treilea palier – cel critic – am creionat o analiză a receptării literaturii japoneze în mentalul critic românesc, raportându-ne la diferite texte ficționale ale câtorva dintre autorii niponi traduși, printre care Mishima Yukio, Abe Kōbō, Murakami Haruki, Murakami Ryū, Ōe Kenzaburō, pe care le-am interpretat din perspectiva unor teme ca: problema identității, între

luptă și renunțare; Europa – ultramaraton al civilizației; demitizare și desemantizare în romanescul nipon contemporan; de la *seppuku* la *hikikomori*; reprezentări narative ale iubirii. Secțiunea a fost concepută ca o deschidere înspre dezvoltarea demersului critic pe acest segment de proză, conștientizând în același timp complexitatea abordării și condiționarea în timp.

Lucrarea de față propune în esență dezvoltarea unui mecanism de reflexie, punând în oglindă două literaturi, culturi și, nu în ultimul rând, mentalități. Atât de diferite, cele două literaturi au găsit un canal fertil, vitalizant, în care diversitatea întâlnește unitatea. Încercând să pătrundem și să analizăm resorturile invizibile, dar puternice, care susțin artisticul, umanul, putem observa două literaturi care comunică. Influența spiritului japonez este considerabilă dacă ne raportăm la poezia haiku, este încă exotică dacă ne raportăm la ikebana, origami, artele marțiale, și este prolifică dacă ne raportăm la numeroasele texte literare traduse.

Receptarea acestei lumi dezvăluie, prin pluralismul abordărilor, actualitatea interesului și, în același timp, menținerea pe poziția de *outsiders*, încă căzând în capcana exotismului, a codificării culturale, a mult dezbătutei alterități integrate. Trasate cu compasul occidental, aceste coordonate de investigație n-au făcut decât să sublinieze diferența de structură tectonică între Est și Vest. Supuși unei tradiții colonialiste, vesticii tolerează, prin formație, omisiunea unei premise de bază, aceea a răsturnării perspectivei. În contextul postmodernității, un singur edificiu nu a fost fărâmițat, cel al codificării culturale. Câtă vreme receptarea se face prin prisma aceluiași cod, subtilitățile vor rămâne străine și, în consecință, necunoscute. O ipoteză de parcurgere veritabilă a profunzimilor culturale, mentale, ar consta în asumarea diferenței și manevrarea necunoscutului pe care această diferență îl implică înspre cunoscutul nostru, păstrând și acceptând, așa cum am spus mai sus, esența acelei alterități.

4. Rezumatul principalelor părți

Cu evidentă conștientizare a întinderii și bogăției unui astfel de subiect, am încercat totuși să-i atingem punctele de fugă: după o necesară contextualizare a spațiului cultural, politic și religios nipon, ne-am ocupat de conturarea relațiilor implicite și naturale ce se stabilesc între creație, traducere și receptare, urmărind teoriile receptării, istoricul traducerii ca disciplină, iar

apoi, modul în care aceste domenii conlucrează. Receptarea, ca premisă a cercetării de față, se instituie ca mecanism reglator, permițând o deschidere spre alteritate, valorificată în creații artistice autentice sau în traducere. Teoriile receptării și traducerii completează și conduc perspectiva comparatistă a cercetării, întrucât lucrarea pune accent pe translația culturală a spiritului nipon, cuantificabilă în textele apărute cu aproximație de-a lungul unui secol. Receptarea literaturii, prin actul lecturii, este primordial necesară omului din toate timpurile. „Textele ficționale vin – după cum spune Umberto Eco – în ajutorul puținătății noastre metafizice”, astfel că începând cu basmele, omul a simțit nevoia de povești, de „ieșire din timp”, pentru a trăi alte experiențe, pentru a-și hrăni imaginarul și pentru a înțelege și a-și apropia lumea. Lectura poate, mai mult decât spectacolul – e de părere Mircea Eliade – să îl proiecteze pe „omul modern în afara duratei sale și să îl integreze în alte ritmuri, făcându-l să trăiască altă istorie”, iar *in extenso* să trăiască Istoria, să ia cunoștință, dincolo de orice graniță temporală, spațială sau lingvistică, cu Sensul, actualizând Lumea prin Cuvânt.

Literatura, ca „artă verbală, trebuie să reflecte inevitabil caracteristicile din care e construită” (Roman Jakobson). *Cuvântul*, vehicul care transportă lumea „de la ea însăși, la ea însăși”, trebuie să fie fidel sensului, mesajului, fiind iconul ce dă viață, procesualitate și istoricitate evenimentului, fie el social, istoric, artistic. Lectura nu ține cont de granițe, omul învățând mai cu seamă din alte culturi, din înțelepciunea alterității. Receptarea presupune astfel o deschidere de natură ontologică și epistemologică către *celălalt*, acesta „funcționând” ca motor de căutare, o căutare a lumii și a sinelui. Alteritatea ocupă un loc important în teoria receptării, dat fiind faptul că fundamentul pe care se bazează este acela că omul este un animal social, Jean Paul Sartre afirmând că „arta nu poate exista decât pentru și prin celălalt”. Atâta vreme cât lectura este interpretare, receptarea este finalitatea interpretării, transformând sensul dintr-unul primar, cel din timpul lecturii, într-unul secund, plin de virtualități, cel în urma receptării.

Ajungem astfel la condiția receptorului, a cititorului sau a atacantului, cel care deține libertatea interpretării. Triada receptare – traducere – creație reprezintă în economia acestui studiu situarea *dincoace de oglindă* a procesului firesc creație – traducere – receptare. Perspectiva aceasta ne dă posibilitatea de a muta accentul de pe actul creator pe actul receptor. În relația creație – receptare putem identifica o serie de dihotomii în urma cărora se conturează cu mai multă claritate condiția cititorului. O analogie fertilă apare între binomul nostru, *creație-receptare*, și cel filosofic asiatic – *plin-gol*: pe de o parte creația, prin caracterul ei fix, se instituie

ca *plin*, ce nu poate fi mai mult decât este deja, iar pe de cealaltă parte, receptarea, prin flexibilitatea ei, reprezintă *golul* care activează virtualitățile latente ale operei. O altă dihotomie se stabilește în direcția reprezentării: percepția susține actul creației, având ca instanțe narative perceptorii (naratorul și actorul), iar recepția susține actul receptării, instanțele acesteia fiind receptorii (naratorul și cititorul). Receptarea presupune angajare intelectuală și emoțională activă din partea cititorului, care acum deține puterea semnificării. Din acest punct de vedere se pot observa două tipuri de cititori: *cititorul prim* sau cititorul cu putere, care este cititorul *nativ* și traducătorul, aceștia având acces nemijlocit la text; cel de-al doilea, *cititorul secund* sau cititorul traducerii, este cititorul *străin*, care poate avea acces, prin calitatea traducătorului de conductor, la original. Naratorul îl proiectează pe cititorul ideal ca fiind cititorul nativ, astfel că cititorul străin are acces la o receptare condiționată de factorii constitutivi ai mentalului colectiv specifici culturii-sursă. Însă câștigul într-o astfel de situație se dezvăluie în accesul la o altă lume, un acces fecund care extrapolează limita.

Problema *traducerii* și, implicit, accesul la text prin acest filtru, a dezvoltat numeroase intervenții, pro- și contra-, privind imperfecțiunea unei traduceri. Recent, teoria traducerii o acceptă ca pe un fapt cultural inevitabil întrucât doar prin traducere se pot apropia culturi, societăți. Traducerea în sine, spune Romanița Constantinescu în prefața studiului *Actul lecturii* de Wolfgang Iser, „nu multiplică felurile spunerii, ci regăsește amintirea limbii pure. Ea nu există de dragul originalului, ci de dragul limbii de dincolo de idiomuri”. Cititorul în traducere este defavorizat *ab initio*, nu atât de transpunerea dintr-o altă limbă, cât mai ales de contextul cultural, mentalitar, istoric, filosofic al limbii sursă, pe care este necesar să-l cunoască pentru o lectură responsabilă, o lectură des-cifrată. Observăm prin traducere o literatură de nivel secund, re-creată. Această re-creare nu constă câtuși de puțin în alterarea sensului original cu “creativitatea” traducătorului, ci în alegerea creativă a formelor lexicale, gramaticale, semantice cele mai adecvate cu limba-țintă cu scopul optimei echivalențe a mesajului din textul-sursă. În cazul limbii japoneze greu accesibile prin dependența de context, putem discuta relația traducător-cititor, confirmată prin acordul tacit de colaborare și încredere. Proprietatea iconică a limbii japoneze constă în atributul non-discursiv, vizual-senzorial, care se manifestă fotografic asupra sensului, astfel că traducătorului îi revine responsabilitatea translației semnificațiilor și a subtilităților.

Spațiul japonez este acum doar o parte a diversității culturale prezente editorial și la noi. În spiritul integrării, al globalizării, fascinația spațiilor intangibile, ocrotite de depărtare, pălește în fața unei receptări mult mai adecvate: aceea a puterii financiare. În lumea postindustrială fascinează banul, astfel că exoticul a suferit o mutație morfologică prin care este receptată Japonia, ca a doua putere economică mondială. Literatura contemporană japoneză își defulează ficțional angoasele, limitele, problemele, într-o căutare a umanității și identității, post ocupaționale și postoccidentale.

4.1. Receptarea cultural-istorică

Capitolul care deschide cercetarea este receptarea dintr-o perspectivă istorică și culturală, în care analiza se concentrează pe evoluția relațiilor româno-nipone, începând cu primele semne de contact între cele două țări, urmărind apoi dezvoltarea acestora pe plan social, economic, politic, dar, cu prisosință, în planul cultural și literar. Din 1902, cu întrerupere între 1944 și 1959, până în prezent, contactele bilaterale au fost caracterizate de un traseu sinusoidal, datorat condițiilor politice. Regalitatea românească antebelică, pe de o parte, dar și comunismul japonez postbelic, pe de altă parte, au generat contexte favorabile dezvoltării relațiilor politice, economice și culturale, acestea din urmă manifestându-se prin schimburi culturale (expoziții, conferințe, congrese, evenimente sportive, broșuri) sau educaționale (burse pentru studenți, burse pentru întreprinderi). Astfel, din informațiile diplomaților (aflate din Arhivele Ministerului Afacerilor Externe sau din volumele publicate de aceștia), din relatărilor călătorilor, fie acestea simple note de călătorie, subiective, fragmentare, fie informații riguros documentate, luăm cunoștință de varietatea contactelor și profunzimea unora dintre ele, cu efecte pe termen lung, cum ar fi: dicționarul japo-român realizat în 1940 de secretarul de legație, Radu Flondor, instruit el însuși la Universitatea Waseda, în colaborare cu o echipă de specialiști japonezi (profesor Kenzō Nezu, interpret Fukashi Hayashi și corector Kiyomitsu Aoyama); traducători din japoneză, dar și în japoneză, niponologi / româniști (Stanca Cionca, Ioan Timuș, Gheorghe Băgulescu / Naono Atsushi și Sumiya Haruya); apariția de asociații româno-japoneze, cu caracter oficial, care au monitorizat activitățile de colaborare, altele cu caracter cultural, clădite pe înfrățirea a două orașe (Musashino-Brașov, Yokohama-Constanța).

Istoric, reflectarea segmenului literar impune două perioade de efervescență creatoare: prima este perioada interbelică, în care se afirmă ca valori Ioan Timuș (1938) și Gheorghe

Băgulescu (1939), dar în care se găsesc cu succes la public și opere de o calitate comercială, aproape nulă literar, care vin în continuarea tradiției lui Pierre Loti sau a prozei comerciale – Vasile Pop (1921). Cea de-a doua perioadă este cea postdecembristă, când atenția se îndreaptă din nou spre spațiul japonez, definind o altă vârstă a literaturii. Întâlnim acum proza scurtă postmodernă a Ruxandrei Cesereanu, romanele Claudiei Golea, cel al Florinei Ilis sau al lui George Moise. Paralel, romanele omagiale ale lui Mihai Epure, în care travaliul literar de a ficționaliza biografia lui Băgulescu, dar și autobiografia se oprește la o slabă narativizare epică. De asemenea, poezia sa, deși cu un oarecare farmec desuet de secol XIX, nu trece de diletantism.

Spre deosebire de proză, în ceea ce privește poezia românească de inspirație japoneză, am disociat receptarea în două tipuri: unul în care poezia a inovat prin conținutul de inspirație culturală japoneză și unul în care poezia a urmat forme japoneze. Astfel, în perioada interbelică, Alexandru Macedonski (1927), și Al.T. Stamatiad (1935) promovează spațiul cultural și literar japonez. În perioada postbelică, îi întâlnim pe Eugen Jebeleanu (1958), Aurel Rău (1973), Marin Sorescu (1973), Nichita Stănescu (1978), Adrian Păunescu (1987), care includ, ca o tendință excentrică, în imaginarul operei lor modelul cultural nipon. Concentrarea, până la identificare, pe filonul literar nipon, revine poeților numiți (impropriu, dar ne ajută acum la o diferențiere) *haijini*: Florin Vasiliu, Mioara Gheorghe, Vasile Smărăndescu.

Receptarea acestui spațiu se poate analiza și prin prisma literaturii străine de inspirație japoneză ce poate fi încadrată istoric în trei perioade, a căror unitate o reprezintă nevoia de exotic, de lume nouă. Prima perioadă este cea a începutului de secol XX, reprezentată de Pierre Loti, cel care a dirijat multora traseul biografic și creativ, aducând în prim-plan exotismul geishei. James Clavell în a doua jumătate a secolului XX, care printr-o abordare narativă diferită, aduce un segment mentalitar necunoscut (samuraiul), conducând receptarea publicului larg. Arthur Golden, în 2006 aduce publicului românesc o altfel de receptare a *geishei*, una dezvrăjită de exotismul lui Loti, dar fermecătoare prin pathosul narativ al povestirii din interior, al ficțiunii biografice, care deschide pentru lectorul contemporan ușa autenticității.

Istoric, peisajul literar nipon se reflectă în presa culturală și cotidiană a vremii pe două segmente, unul situat înainte de 1989, până când prezența în periodicele române a fost destul de slab reprezentată, marcată și de întreruperea relațiilor, ruptură ce greoi a fost remediată în mentalul românesc. După 1990, schimburile interculturale se manifestă mult mai liber, reflectarea acestora în presa vremii fiind mult mai dinamică. Reviste specializate, științifice, ca

Studia et Acta Orientalia (1957; articole în engleză și franceză: *How to teach Sino-Japanese Ideograms*, Radu Flondor – nr. 1/1957; *La transcription dans la langue roumaine du système phonétique japonais*, Ioan Timuș, - nr. 2/1959) sau de cultură și literatură ca *Studii nipone* (2000; înființată de câțiva tineri entuziaști, revista se concentrează în primul număr pe personalitatea lui Mishima), dar și concentrate pe poezie ca *Haiku* (1991), *Albatros* (1992), *Hermitage* (1993), *Orion* (1995), *Orfeu* (1998), *Roku* (2010), denotă interesul academic și amator deopotrivă, care promovează cultura și civilizația japoneză, apropiind astfel o largă paletă de public. De asemenea constatăm apariția de numere tematice în reviste ca *Secolul XX* sau *Vatra*, dar și o varietate de articole prezente în numeroase alete reviste culturale și literare, toate reprezentând imaginea în mișcare a receptării spiritului artistic nipon. Traseul istoric al acestor reprezentări literar-culturale este unul ascendent, care dezvăluie la momentul actual interes asumat, ieșit de sub incidența exoticului facil, și competență profesională.

Editorial, literatura japoneză tradusă în românește urmează un parcurs ascendent, direct proporțional cu dezvoltarea programelor de studii nipone. O investigație a aparițiilor editoriale ne dezvăluie că, deși inițial majoritatea traducerilor au venit pe filieră europeană (franceză, germană, engleză), ulterior au apărut ediții revăzute, traduse din japoneză, pe lângă aparițiile în primă ediție traduse direct din japoneză. Parcursul aparițiilor literare nipone în planul editorial și publicistic românesc, cu ezitățile, reeditările și cu victoriile aducerii pe plan românesc a unui spațiu atât de îndepărtat (fizic, cultural, lingvistic...), cât și cele ale obținerii unui public avizat și avid este unul de asemenea ascendent, fluctuant, însă rezistent, deoarece un fenomen care îl atestă este canalizarea unor edituri mari pe acest segment de literatură străină, publicând extensiv opera unor autori ca Murakami Haruki, Murakami Ryū, Abe Kōbō (Polirom), Ōe Kenzaburō (Rao), Kawabata Yasunari, Mishima Yukio, Yasushi Inoue, și aducând în atenția cititorului o diversitate editorială: Enchi Fumiko, Miyamoto Teru, Ariyoshi Sawako (Humanitas). De cealaltă parte, remarcăm un interes ascendent de traducere a literaturii române în limba japoneză, ecouri fiind semnalate și publicistic în presa scrisă, a unor traduceri din Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Zaharia Stancu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade (tradus integral), Urmuz, Fănuș Neagu, Eugen Barbu și alții. Inventarierea operelor aflate pe piața românească după criteriul limbii sursă trasează acest parcurs înspre calitate în spiritul unei optime înțelegeri a *celuilalt*.

În calitatea sa de traducător cultural, călătorul a fost primul ambasador al depărtării, primul promotor al comunicării interculturale. Călătoria înseamnă descoperire, cucerire, fascinație și seducție a necunoscutului, a *Celuilalt*, deci o apologie a alterității, o premisă intrinsecă a globalizării prin care departele devine aproape. Călătoria spre Soare Răsare a fost dominată, secole de-a rândul, de exotismul situației la celălalt capăt al Pământului, pe de o parte, iar pe de altă parte, de insolitul unei civilizații extrem de diferite față de balcanismul românesc. Călătorii au căutat prin excelență diferitul, dacă nu chiar opusul a ceea ce însemna „acasă”. Dorința de cunoaștere, de a lărgi pantheonul civilizației umane prin călătorie, a luat o multitudine de forme, însă în această lucrare ne-am concentrat pe cele care au făcut posibilă receptarea spațiului spiritual japonez în spațiul literar românesc. Secțiunea *Interferențelor* vizează o radiografie a călătoriilor români în Japonia, de la primele aproximări până la studii cultural-mentalitare de înaltă recunoaștere, cum ar fi opera *Caracterele civilizației japoneze* în care apar studiile lui Ioan Timuș și Gheorghe Băgulescu, premiate de către Societatea pentru Dezvoltarea Legăturilor Culturale (Japonia) la un concurs internațional în scopul celebrării a 26 de veacuri de la întemeierea imperiului nipon. Nume ca Spătarul Milescu, Eugen Relgis, Elie Bufnea, Radu Flondor, dr. Gheorghe Ionășescu, Ion Frunzeti, Radu Lupan, Ioan Grigorescu, Mitică Detot, Mihai Epure, Constantin Vlad, Florea Țuiu, Paul Diaconu, Andrei Pleșu, Emma Tămâianu, Cătălin și Roxana Ghiță sau Emil Eugen Pop au adus știri de la Soare Răsare, care, în misiune oficială, fie politică, fie sportivă sau culturală, prezentând Țara Soarelui Răsare de multe ori cu un fler narativ eclectic, alteori economicește în cifre, oferind mai ales înainte de '89 o imagine globală și sistematică, în care însă impresiile autentice sunt uneori pastișate de responsabilitatea față de îndeplinirea așteptărilor politice, au făcut ambasadoriat pentru țara noastră acolo și au relatat experiența alterității într-o diversitate a stilurilor: de la expunerea istorico-geografică, la cea de reporter, de simplu spectator, până la expozeul narativ, filigranat cu umor, cu disperare sau admirație, într-o diagramă de la obiectiv cu tendință de exhaustivitate înspre subiectiv, dominat de fragmentarism și spirit ludic.

4.2. Receptarea literară

Tema centrală a acestei lucrări aduce în plan concret receptarea spiritului nipon așa cum e reflectat în diferite creații literare și lingvistice, cum ar fi: romane de inspirație niponă, dramaturgia fiind slab reprezentată, apoi poezia haiku, foarte bine receptată și dezvoltată pe teren

românesc, dar și alte forme ale poeziei românești și japoneze. Parcursul interacțiunii celor două culturi, privit retrospectiv, cartografiază sușurile și coborâșurile, stagnarea și revitalizarea contactelor. Din punct de vedere literar, receptarea funcționează ca un bumerang, întorcându-se eclectic fie în forme diferite, care pun accent pe specificul japonez, cum ar fi romanele de inspirație și amplasare în spațiul japonez, fie în forme proprii literaturii japoneze, dar care pun accentul pe specificul imaginarului românesc, cum ar fi poezia *haiku*, *senryū* sau *tanka*, în care se basoreliefează cultura românească.

Occidentul a reprezentat Japonia de fiecare dată prin prisma epistemologiei proprii. Înțelegerea intimă, genuină, a acestui spațiu extrem-oriental insular depinde inclusiv și de o răsturnare sau abolire a perspectivei occidentale. Pornind de la o premisă a teoriei alterității, acea lume poate fi asociată celeilalte fețe a lui Ianus, ca revers al lumii noastre; arta, poezia, gândirea sunt activate de un alt fel de mecanism. Sigur, similarități și conexiuni există, fapt ce a îndemnat la un dialog al sinonimiei conștiinței colective, astfel că mereu studiile au raportat alteritatea la o identificare. Necunoscutul și diferitul au fost judecate prin cunoscut. Europa a etichetat ca *exotic* tot ce era *din afară*, *străin* (<gr. *exotikos*) și a dezvoltat o dialectică a receptării diversului prin *exotism* și *alteritate*. Privit diacronic, acest dialog implică și un al treilea concept, cel al *identității*, iar Ștefan Augustin Doinaș, într-o analiză a exotismului, relaționează cele trei concepte într-o definiție a exotismului ca „spațiu ideal în care se afirmă alteritatea lucrurilor, (...) [și care] constituie totodată un examen al identității cu tine însuși”. Așadar, exotismul face să comunice cele „două realități ireductibile: *Eu* și *Celălalt*”. Este necesară aici o delimitare conceptuală a termenului, întrucât teoreticienii ai exotismului au formulat o disjuncție: separăm exotismul care conservă o aură de sacru (Umberto Eco) sau, în accepțiunea lui Blaga, „sporește taina”, care, condus de o înaltă conștiință, poate fi regăsit în opera de artă, de exotismul facil, turistic, al goanei după suveniruri ciudate, întrucât „călătoria asimilează eterogenul, dizolvă exotismul” (Ștefan Augustin Doinaș), reducând diversitatea realului la kitsch, epuizându-i puterea de reprezentare.

Prin dihotomia explicit/implicit dorim o taxinomie care să delimiteze și să evidențieze procesul de receptare a spațiului artistic nipon, proces ce se dovedește a funcționa atât diacronic, cât și sincron. Mecanismele prin care cultura și lumea niponă au ajuns la noi au un spectru larg de uzanță, însă aici ne vom concentra pe câteva direcții, cum ar fi călătoria ce a stat la baza viitoarei receptări, lecturile străine, care au modelat și direcționat receptarea, traducerea, care a

adus aproape de cititorul român o varietate de texte, conducând receptarea spre o înțelegere cât mai aproape de real, de autentic.

Putem observa trei valuri de receptare, unul la începutul secolului XX prin prisma călătorilor, apoi spre jumătatea secolului, prin prisma traducerilor pe filieră germană sau franceză, a poeziei nipone, ca începând cu a doua jumătate a secolului trecut să distingem un val al traducerilor directe din proza, dar și din poezia niponă. Paralel se dezvoltă o mișcare literară de anvergură, cea a poeziei *haiku* care traversează diacronic aceste valuri, făcând eforturi să devină o formă de poezie adaptată spiritului românesc.

În literatura română, Japonia parcurge întreaga paletă de ipostaze ale modificărilor de morfologie culturală și identitară: de la o identificare cu tradiția japoneză în spiritul lui Băgulescu sau exotismul asumat și autentic al lui Ioan Timuș, prin *haiku*, *tanka* sau *senryū*, până la intertextualitatea Ruxandrei Cesereanu și la detabuizarea Claudiei Golea.

Situat la limita literarului, în zona literaturii de consum, a prozei ușoare, Vasile Pop ficționalizează experiența călătoriei prin prisma exotismului subiectului în romanul *Vândută de propria mamă*. Intenția scriiturii, revelată și de titlul bombastic, în spiritul acestui gen de literatură, îl exclude pe autor din sfera literaturii serioase, însă interesul nostru pentru acest roman este exploratoriu, având în vedere tema exotismului și a receptării spațiului nipon într-o perioadă în care memoriile de călătorie (ficționalizate sau nu) constituiau singura apropiere a mentalităților.

Ioan Timuș, în romanele *Transiberiana*, *Ogio-san*, și drama în șapte tablouri *Hara-kiri* (menționată că ar exista în manuscris), se dezvăluie ca fin prozator, efervescent în narațiune, atent la detaliu, dezvăluind un simț al fin al umorului, o abilitate remarcabilă în mânăuirea frazei, și pătrunzând atât profunz și delicata structură a spiritului insular ca percutant analist al mentalităților și al limbajului, calități încă neexplorate de critica românească. Scris în 1938, romanul *Ogio-san* este, din punctul de vedere al fenomenologiei culturii, un act de forță, aducând, nu exotismul exacerbat din cărțile în vogă la acea vreme, ci o incursiune, atent dozată în ceea ce privește subiectivismul inerent și obiectivismul vizat, în realitatea Japoniei din anii deschiderii spre Occident.

Romanul *Suflet japonez* (1939) al lui Gheorghe Băgulescu este un succes al comunicării interculturale, cu atât mai mult cu cât scrierea lui a fost spontană și deci autentică, fără niciun fel de angajament politic. Romanul în sine este produsul unui efort diletant, situat la confluența

literaturii canonice cu cea diletantă, reușind însă să ofere o imagine deopotrivă fidelă documentului istoric și fascinantă amănuntului ficțional, basoreliefând în limba română esența spiritului japonez tradițional. Acest triumf a fost recunoscut și apreciat în Japonia, iar pe baza acestui considerent putem clasa acest roman ca o lecție de receptare a alterității, dezvrăjite de exotism tocmai prin faptul că autorul recrează un topos alogen cu o siguranță a mișcării naratologice care deconcertează orizontul de așteptare al lectorului avizat. Departate de a fi fost inclus în vreo taxinomie teoretică, deși elemente romantice și realiste pot fi discutate, romanul *Suflet japonez* rezistă în fața timpului prin factorul acurateții documentare și a rețelei interne de semnificații care asigură coerența faptică și uneori dinamismul, alteori delicatețea discursivă.

Înclinat spre un limbaj stilizat, Mihai Epure încearcă prin recursul la formula epică să redea ceea ce documentul istoric pierde, cea fărămă de viață și emoție. Însă textele rămân la un nivel al relatării romanțate a faptelor biografice, într-o expunere tendențioasă, fără forță narativă, ceea ce reduce semnificativ atenția lectorială. *Dor de Sakura* (2007) este un roman omagiu adus lui Gheorghe Băgulescu, în care autorul narativizează fidel biografia diplomatului, detaliind perioada șederii în Japonia și epicizând legătura amoroasă cu Ueno Akiko. Eșecul ca prozator i se datorește lipsei talentului naratorial și a viziunii. În schimb, în spațiul liric se desfășoară mai liber și mai credibil, la un nivel diletant. Stilul discursiv elogios, specific necrologului induce o stare de compătimire și răzvrătire împotriva destinului și a micimii oamenilor de decizie.

Discursul narativ se schimbă radical, în opera Claudiei Golea. Stilul autoficțiunii îi permite autoarei să se ascundă și să se descopere într-o manieră postmodernă, atractivă și deopotrivă incisivă, în realitatea, clișeic numită deja, „subterană” din Tokyo. *Planeta Tokyo* (1998), *Tokyo by Night* (2000) sunt doar două romane explozive, în stilul lui Murakami Ryū, în care realul este tranșat nudic, fără menajamente sau pudoare. *Vară în Siam* (2004), *French coca-cola* (2005) sunt romane care continuă biografia, primul al experienței în Thailanda, al doilea al copilăriei și adolescenței petrecute în atâtea locuri încât numele japonez de *gaijin*, străin, îi definește destinul. *Flower-Power Tantra* (2007) exorcizează puterea viciului, adoptat ca a doua natură. Receptarea operei Claudiei Golea a întâmpinat critici vehemente, dar și aprecieri pozitive, într-o conștientizare a schimbării de registru naratorial și discursiv. Rezerve însă considerăm că sunt necesare: defularea în limbaj promiscuu și imaginar subteran, sub apanajul autoficțiunii nu certifică valoarea literară.

Ruxandrei Cesereanu i se confirmă din nou valoarea, aici prin povestioara *Bătrânețea periculoasă a domnului Hokusai*, inclusă în volumul *Nebulon* (2005). Într-un mozaic postmodernist, proza îi aduce în același plan existențial, alături de creatorul faimoaselor stampe care au influențat substanțial stilul artistic al impresioniștilor, pe Kurosawa, exponentul cinematografiei moderne japoneze, pe Kawabata și pe Mishima, vârfuri ale prozei japoneze moderne. Într-o intenție globalizatoare, de anulare a distanțelor, autoarea renunță la linearitatea diacroniei și adoptă logica sincroniei, astfel discursul curge firesc printre nume japoneze și europene, firul ficțional trasând zigzag-uri prin timp, spațiu, istorie, cultură și religie.

Florina Ilis, figură deja proeminentă a literaturii actuale, a transpus pasiunea pentru Japonia în versurile ce întregesc volumul care conduce spre o receptare intenționat japoneză tradițional-artistică (*Haiku și caligrame*, 2000) și în romanul *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* (2005), care aduce reversul acelei receptări entuziast-exotice a spațiului nipon în actualitatea unei realități hipertehnologizate în care tradiționalul subzistă în mediile bogate unde ceremonialul este păstrat de generații ca etichetă cultural-identitară. Jocul ficțional al Florinei Ilis nu este unul simplist. Povestea în sine este simplă, dar implicațiile sunt numeroase și plasate etajat pe niveluri de simbolizare. În culisele ficțiunii, Florina Ilis glisează subtil de la lumea japoneză din spatele măștii, unde spionajul informațional mânuiește sforile, spre lumea subterană românească din metropola extremului răsărit. Numele de Darie, omonim cu cel al restaurantului românesc din Tokyo, paravan al relațiilor ascunse ale oficialilor celor două țări și industria exportului de animatoare, poate trimite, în cheie esopică, la realitatea subterană a secretului diplomatic.

Debutul cu un roman autobiografic, cu structură epistolară, *Iertați-mă că nu sunt japonez* (2011) îl anunță pe George Moise. Conceput ca scrisori adresate celor de acasă, romanul povestește primul an al experienței naratorului-personaj în noua sa viață, în Japonia, primul an spre un alt „acasă”. Conștiința naratoare, prezentificată în text, certifică autenticitatea poveștii, a cursului narativ, astfel că aceste scrisori sunt forma „reloaded” pentru Cititor. Cititorul este implicat în text, procedează inerent stilului epistolar, însă cititorul model al lui Moise este unul intim apropiat, deoarece, deși a început prin a fi cea mai apropiată ființă – mama – a devenit prin publicare acel cititor model al lui Eco, autorul reușind o legătură foarte familială între text și cititor, astfel că receptarea spațiului nipon, cu toată diferența mentalitară, cu minusurile și

plusurile (non-exotice) a ajuns să fie una deschisă, verosimilă, dinamică, ceea ce nu am întâlnit până acum.

Astfel că în geografia prozelor românești care au ca subiect imaginarul cultural, literar, social, istoric japonez, putem să observăm o evoluție dinspre o narațiune simplistă, sub influența romanelor comerciale, înspre o asumare critic-literară a diletantismului, specifică postmodernismului.

În România, fenomenul poeziei nipone s-a dezvoltat în formele de *haiku*, *tanka*, *renga* sau *senryū*. S-au constituit societăți literare care au înființat reviste tematice, au fost inițiate conferințe, s-au format asociații internaționale, concursuri și premii internaționale, astfel că azi haiku-ul a devenit cea mai accesibilă formă de artă japoneză. Poemul de proveniență japoneză a pătruns întâi prin antologiile editate, în traducere din franceză și germană, apoi din japoneză, ca pe urmă să fie încercate ca specii ale genului liric de către poeți români pe care i-au atras exotismul, formula poetică neobișnuită. Puțini însă reușesc să se apropie de poezia formulei, să se retragă în spatele cuvintelor, „spunând o zecime și sugerându-le pe celelalte nouă”, proces de distilare a trăirii, ce a fost propus, sub o formă unui proces de distilare a gândirii, țintind însă aceeași trecere dincolo de concret și derizoriu, și de Ion Pillat în poemele sale într-un vers. Poezia de inspirație japoneză se găsește pe teren românesc ispostaziată în poemele care au adoptat forme poetice japoneze, precum *haiku*, *tanka*, *renga*, *senryū*, și în poezia cu subiect japonez, precum rondelurile macedonskiene, formula postmodernă a lui Florin Iaru, poezia tematică a lui Eugen Jebeleanu sau Mihai Epure, formula combinatorie a lui Emil Eugen Pop.

În ipostaza ei românească, poezia de inspirație niponă în formulă se caracterizează deseori prin metaforism, intelectualism și livresc, depărtându-se astfel de esența poeziei japoneze. O riguroasă decantare a calității se impune pentru ca poemul numit haiku să-și atingă scopul, acela de iluminare temporară. Frenesia cu care se scrie *haiku*, *tanka*, *renga*, varietatea poezilor și vastitatea creațiilor fac ca receptarea să fie suspendată în eroare. În hățișul de poeme, cititorul își pierde interesul pentru esența acestui tip de poezie: nu mai poate opri clipa, galopează printre haiku-uri – prea multe metaforice, interpretative, chiar criptice. Cele care sunt evocatoare și opresc clipa sporind taina sunt în pericol de a se pierde. În consecință am identificat în poezia de tip haiku trei tipuri de scriitură: unul superficial, care păstrează doar forma celor 17 silabe, dar nu transmite nimic, mesajul fiind paradoxal, ininteligibil, apoi unul pliat pe imaginarul românesc, dominat de metaforismul, intelectualismul specific european, numit de aceea *în stil haiku*, iar al

treilea, cel care întradevăr urmează calea esteticii haiku-ului, înlăturând, strat după strat, caracteristicile tributare spiritului european discursiv și interpretativ, pentru a rămâne în final flash-ul clipei autentice, al trăirii desubiectivizate, de comuniune cu Universul.

Istoria scrierii de poezie tipic japoneză are în peisajul literar românesc o evoluție marcată de trei perioade. O primă perioadă, cea exotica, de întâmpinare, realizată prin traduceri pe diverse filiere și prin scrierile unor călători în Japonia, aduce ca exponenți pe Al. Vlahuță, George Voevidca, Al.T. Stamatiad, Traian Chelariu, Ioan Timuș, Gheorghe Băgulescu, Alexandru Macedonski, perioadă manifestată istoric între 1911 - 1943. A doua perioadă, a conștientizării, este o perioadă de inițiativă lingvistică și creativă, încurajată la un moment dat de competența lingvistică nemediată, rezultând antologii de poezie japoneză, traduse din japoneză, dar și creații lirice cu tematică niponă sau firave încercări de haiku ale unor poeți români consacrați. Plasată istoric, perioada corespunde anilor 1945 – 1990, iar ca nume ce se individualizează îi menționăm pe Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Ion Acsan, Dan Constantinescu, Aurel Rău, Florin Vasiliu, Octavian Simu, Emil Eugen Pop. Ultima perioadă din taxonomia propusă este cea contemporană (1990 - 2010), o perioadă a exploziei poetice și a rigorii esteticii, perioada cea mai constructivă și efervescentă, în care s-au remarcat poeți valoroși atât pe plan național, cât și pe plan internațional (Cornelia Atanasiu, Mircea Petean, Constantin Abăluță, Alexandra Flora Munteanu, Ion Codrescu, Eduard Țară, ș.a.), au apărut teoreticieni ai haiku-ului românesc (Florin Vasiliu, Brândușa Steiciuc, Ion Codrescu), au apărut revistele, editurile și societățile de profil (*Haiku, Orion, Albatros, Hermitage, Orfeu*; Editura *Haiku*, Editura *Alcor*, Editura *Ambasador*; Societatea Română de Haiku, Societatea de Haiku din Constanța, Școala de Renga, cercuri școlare de haiku, revista *on-line* Roku, ș.a.), iar, mai recent, blog-urile și site-urile (romaniankukai.blogspot.ro, mariuschelarublogspot.ro/, haikudomm.blogspot.ro/), care imprimă un dinamism creator fenomenului.

Poezia în formulă românească care face uz de un imaginar japonez, este creată fie sub influența exotica a lecturilor literare, în expunere parnasian-simbolistă (Macedonki), fie sub influența evenimentelor conflagrației nucleare (Eugen Jebeleanu), fie sub cea a experienței directe (Mihai Epure, Emil Eugen Pop) sau a jocului lingvistic postmodern (Florin Iaru, Mihai Vieru). Receptarea acestei poezii de către cititorul român este tributară încă exotismului, fascinației Extremului-Orient, fiind apreciată mai puțin prin prisma calității mesajului sau a formei. Ipostaziată fie în poezia cu formă fixă, fie în formula catrenului clasic, fie în cea a

versului liber sau a deconstrucției postmoderne, această poezie reprezintă pentru cei mai mulți dintre poeții prezenți o nișă în creația lor, dovedind astfel influența entuziasmului față de condiția *străinului*.

Demersul de a pune față în față două sisteme epistemologice mult diferite, prin interfața literaturii, evidențiată aici prin funcția ei de păstrătoare și revitalizatoare a mecanismelor profunde ale subconștientului colectiv, vizează observarea, investigarea și analiza modului în care se realizează receptarea, ce se adoptă mimetic, ce este filtrat de propria cultură și mentalitate, cât și ce se transformă într-un produs nou, veritabil, fazat spațio-temporal în cultura receptoare.

4.3. Receptarea critică

În ceea ce privește literatura japoneză, am deschis mai multe direcții de receptare a acestui spațiu fermecător, ocupându-ne, așadar, de perioada modernă, occidentalizată, încercând să radiografiem atât intruziunea vestică în mentalul colectiv și în imaginarul cultural japonez, cât și reminiscentele autohtone, care, împreună cu aportul de alteritate culturală, socială, economică și politică, vor construi o entitate socio-culturală diferită, dar profund japoneză. Japonezii nu au preluat cultura vestică, ci au filtrat-o prin propria mentalitate, ajustând-o spiritului nipon, dezvoltându-și astfel o identitate nouă și totuși recognoscibilă. Ritmul în care s-a produs această „schimbare la față” a fost amețitor (de-a lungul timpului, japonezii au dat, cu multe ocazii, dovadă de un frenetism exagerat ce i-a costat destul de scump – *vezi* Katō Shūichi, 1998) și în multe cazuri alienant. Istoria ultimului secol poate fi asemănată cu o călătorie cu Shinkansenul, în care ochiul (*ie* creierul) nu mai are timp să perceapă modificările de peisaj, iar, odată ajuns la destinație, încearcă un sentiment de năucire ontologică. Industrializarea și tehnologizarea galopantă, refacerea de după catastrofa nucleară, dar și după înfrângerea psihică în urma războiului, viteza ritmului cotidian, pe care individul a trebuit să le asimileze mai întâi organic și mental, au creat la nivelul subconștientului un acut sentiment de deșănțare, de pierdere a identității, reflectată magistral în artisticitatea momentului – în literatura angoasantă, cu multe referințe vestice (Camus, Kafka, Ionesco, Dostoievski), ce au alimentat și, apoi, exorcizat literarele și fobiile născute din trauma istorică. Interesul nostru îl constituie această parte a nisipurilor mișcătoare, încă în schimbare, apropiindu-se de comercial, dar stând mărturie unei

experiențe singulare în istoria lumii, cea a pietrificării umbrei (*Vezi efectele atomice la Hiroshima!*)

Capitolele acestei secțiuni includ o scurtă contextualizare a literaturii japoneze moderne și contemporane din perspectivă a istoriei literaturii, incluzând concepte operatorii, precum *shishōsetsu*, și curente literare – romantism, naturalism, postmodernism; reflectarea exegeticii românești asupra literaturii japoneze editorial în volume de critică, antologii, studii de limbă japoneză, sau publicistic în articole critice și recenzii. În acest sector am observat că gradul de profesionalism exegetic a depășit în rare cazuri nivelul de recenzie sau articol critic, inserate în reviste de specialitate. Varietatea și multitudinea articolelor, recenziilor indică ascensiunea receptării critice, iar volumele (*Dicționar de literatură japoneză*, Octavian Simu, *Haruki Murakami. Jocul metaforic al lumilor alternative sau Speriat din vis de vântul hoinar... Studii de semiotică a culturii și poetică japoneză*, Rodica Frențiu, *Ghid de literatură japoneză*, Angela Hondru, *Haiku. Estetica tăcerii*, Mihaela Hașu; *Limba japoneză. Schițe de gramatică funcțională*, Emma Tămâianu-Morita) pot reprezenta o fundație solidă în construcția exegeticii.

O parte mai dinamică o constituie analiza exegetică a unora dintre operele și autorii inventariați anterior, enunțând premise epice și disecând profunzimi simbolice, culturale, psihologice, fantastice, dezvăluind afinități între autori, apropieri cu spațiul european, urmărite în cadrul unor teme ca: autismul în literatură, mit și demitizare, modele suicidale în literatura niponă, interculturalitate și internaționalitate, iubirea în spațiul literar nipon sau poveștile generației tinere, o generație măcinată și mutilată identitar. Ceea ce am experimentat în această secțiune este o sondare a Umanității actuale, a problemelor de esență spiritual-universală, identificând una dintre soluțiile propusă de literatură ca artă ancestrală – aceea a puterii eschatologice și cosmologice a Cuvântului.

Literatura japoneză modernă și contemporană propune o alternativă sinuciderii și alienării. Chiar dacă autori precum Abe Kōbō și Murakami Ryū gravează în romanele lor o fațetă dureroasă a realității cu cauză directă în lipsa de comunicare, tot mai accentuată și devastatoare, încât atât claustrarea benevolă, dar și autismul sunt efectele negative ale lipsei de comunicare și indiferenței, există astfel alte modalități, căi (*do*), cu totul noi, de a recâștiga umanitatea. Suicidul (Mishima Yukio, Taguchi Randy, Yamada Taichi) este un act social, individual prin execuție și colectiv prin cauză și motivație. Prin urmare, societatea trebuie să facă un pas în lateral și să privească întregul pentru a identifica problema, cauza și soluția. Pe de altă parte, romanele

japoneze proiectează iubirea (Natsume Sōseki, Kawabata Yasunari, Inoue Yasushi, Ariyoshi Sawako, Kanehara Hitomi) la fel de profund, deși este un tip de iubire diferit de ceea ce Occidentalul înțelege și recunoaște, însă puterea sentimentului, corelat cu virtuțile dospite de spiritul extrem-oriental și cu frământările sufletești, aduce în prim-plan fascinația *golului* și limita *plinului*, a carnalului.

Pe un alt palier al Poveștii, am observat și analizat internaționalizarea scriiturii (Murakami Haruki, Mishima Yukio), care punctează aceeași problematică a identității, însă din art unghi, cel al lectorului, din ce în ce mai avizat cultural și științific, ceea ce ne duce la concluzia că, în contextul actual al globalizării, internaționalizarea este *un fapt*, nu o alegere. Întrebarea care emerge și pe care o simțim tot mai acută este dacă mai poate fi cineva național, înfipt în rădăcinile strămoșilor săi, rădăcini care încă dau identitate și stabilitate.

Fabricând mituri prin puterea în-ființătoare a Cuvântului, omul s-a apărut de necunoscut și totodată și-a dezvoltat imaginarul artistic. Astfel, mitul devine un mecanism de apărare, dar și de evadare din concret. Putem contura perspectiva remitzantă a literaturii contemporane, întrucât ordinea naturală nu permite stagnare, ci doar evoluție, iar, după experimentarea crizei, imaginarul va deschide noi propuneri de lectură ale mitului. Aduși în fața unor experiențe limită, atât personajul, cât și cititorul înțeleg altfel viața, conștienți de existența lui *înainte și după*. Limitele realului, spațio-temporalitatea, pulverizate de intruziunea irealului la autori precum Enchi Fumiko, Murakami Haruki, Taguchi Randy, provoacă imaginarul la o reșezare a metaforelor lumii actuale, la o restabilire a priorităților, dorind, prin dinamitarea siguranțelor subconștientului, o reafirmare a Omului.

O nouă formă ficțională, *keitai shōsetsu* (romanul scris pe telefonul mobil) departe de a fi literară în spiritul literaturii înalte, este literatura pe care o citește generația tânără, care, în contextul actual, nu mai apelează la lectură ca la cea mai bogată distracție. Create în timpul prea lung între școală și casă, într-un limbaj eliptic și colocvial, serializate, aceste romane sunt produsul culturii japoneze post tehnologice în care viteza, tehnologia înaltă, pe de o parte și specificul vizual, iconic al limbii japoneze pe de altă parte, sunt o formă de terapie psiho-afectivă a adolescenților confrunțați cu tot felul de tentații și pericole ca sexul, drogul, deziluziile, nevoia de final fericit. Astfel Povestea rămâne în imaginarul afectiv al omului, basmul cu feți frumoși și prințese închise în turnul de fildeș supraviețuiește peste timp și mode.

Adițional, am deschis receptarea spre spațiul virtual al blog-ului și spre cel socio-literar al anchetei, într-o receptare exploratorie. Forma de receptare cea mai actuală și cea mai dificil de analizat este dimensiunea virtuală prin care cel care scrie rămâne ascuns într-o relativitate digitală. Blog-ul este în sensul său primar, etimologic, un „jurnal diseminat prin intermediul internetului” (Iulian Boldea). Astfel, blog-ul devine cea mai facilă formă de contact între autor și cititor, blog-ul este prezența doar la un click distanță. Identitatea dezvăluită aproape în maniera jurnalului intim este de asemenea cea care se ascunde, care se ficționalizează pe sine. Blog-ul ca formă virtuală de receptare a unei literaturi – prin recenzii, eseuri, păreri, creații literare, extensii spre alte pagini –, mai are un atu, acela de a continua lectura, într-o formă virtuală, dependentă de curent electric este adevărat, dar aflată într-un contact direct cu cititorul adolescent, cu viitorul.

Ancheta literară și o serie de interviuri luate exponențial pe segmentul traductorial (de literatură japoneză), editorial și nativ, ne-a descoperit că receptarea literaturii moderne japoneze, reprezentată de autorii traduși, este efectul canonului literar universal. Lectura acestor autori, deși altfel, greoaie, solicitantă, este previzibilă în formarea academică, într-un demers de arheolog pornit în căutarea mecanismelor interne ale textului sau ale spiritului sau a confirmării unor judecăți de valoare prestabilite. În ce privește receptarea literaturii japoneze ca oglindire a Japoniei, romanele lui Kawabata au fost mult timp percepute ca o reflexie mimetică a realității. Autorul însă sugerează printre rânduri că Japonia romanelor sale este o proiecție de tip *pharmakon*, care să trateze angoasa teribilă a acelor ani, fapt ce a îndemnat-o pe Ana Scuturici să spună: „Nu Japonia l-a creat pe Kawabata, ci Kawabata a creat o Japonie”. Astfel că receptarea este dependentă și de clișeu, acel clișeu exotic venit dintr-o neînțelegere cultural-mentalitară și de psihologie culturală, ce trebuie de acum anulat.

Se pare că, acum, la început de secol XXI conștientizarea responsabilității receptării a devenit acută și, în lipsa unui instrumentar care să *traducă* diferența pentru o acceptare ca atare, totul rămâne la nivelul exotismului facil în fața unei lumi închise. Într-o parte auzim „e nevoie de o minte japoneză ca să înțelegi pe deplin un haiku”, în alta „limba japoneză, atât de dependentă de context, cu proprietatea vizuală a ideogramelor, transmite sensul pe verticală”. Aceste aserții funcționează însă ca bariere cultural-lingvistice și vor influența accesul la real. Receptarea spațiului nipon se bazează pe apropierea prin europenitate, prin familiar.

De aceea, considerăm că deschiderea și occidentalizarea Japoniei au fost receptate trunchiat. Occidentalizarea s-a făcut în sensul că Vestul a pătruns cu bocancii pe tatami-ul spiritului nipon, însă o deschidere reală nu s-a făcut, în prima fază - cea voluntară, pentru modernizare - deschiderea s-a făcut într-un singur sens: japonezii au acumulat cunoștințe, pe care le-au asimilat în propria gândire și mentalitate, nerenunțând la specificul intern, adânc – observându-se și aici închiderea lor. Cine a vrut să îi cunoască pe ei, s-a lovit de evaziv, de sugestiile cețoase – bariere dure, de rocă vulcanică, pentru mintea europeanului obișnuit cu o atitudine mai directă.

Apoi, cea de-a doua deschidere, involuntară, forțată de înfrângerea în război, a funcționat tot în sens unic: americanii au venit, au făcut poze pe poduri arcuite, la braț cu geishe minione, au adus confortul tehnologic, japonezii și-au occidentalizat îmbrăcămintea (deci exteriorul, masca), ei au devenit oameni de afaceri, ele au renunțat la pașii mărunți, care rețineau privirea și încetineau ritmul Trecerii, urcându-se pe tocuri pe care nu știu să le poarte, clătînându-se, însă nici acum ei nu s-au deschis spre Vest, s-au închis sub masca politetei, a zâmbetului și din nou a evazivului, iar Vestul a crezut că i-a descifrat, că s-au occidentalizat, deoarece *parcă* și literatura lor e occidentală – folosește limbajul trivial, aduce în peisaj muzica americană, pictura europeană, mitul grec ... De aceea îi receptăm ca pe extraterestri. Discuția e lungă și se deschide luminos pe-o parte, doar ca să ne dăm seama că se închide dureros și frustrant (pentru noi cei care analizăm) pe de alta.

Dacă stigmatul Japoniei în imaginarul occidentalului (aici românului) este reprezentat de exotismul florii de cireș, al gheișelor fermecătoare și rafinate, al respectului față de natură, al adorației pentru Împărat și al literaturii lui Kawabata sau Mishima, această lucrare încearcă să suspende acest orizont de așteptare, multiplicând receptarea acestui spațiu al valențelor latente atât printr-o epicizare și liricizare a niponismului, evidențiind modalitățile prin care literarul românesc a găsit teren fertil în exploatarea unei realități îndepărtate, aducând-o aproape printr-o ficționalizare uneori asumată, alteori doar exotică, cât și prin aducerea în prim-plan a unei alte fețe a Țării Soarelui-Răsare, una în traducere, mult occidentalizată, cea a alienării, a tentațiilor nocturne și vicioase, a disperării în fața eșecului, a lipsei de comunicare ce scapă de sub control rațiunea, a iubirilor ratate, a violenței extreme, toate jucate magistral pe scena vieții și a morții. E o lume fără aspirații înalte, în care omul luptă pentru supraviețuire într-o realitate tot mai mult acaparată de mașini, dar care mai are puterea de a transmite că „e OK, uite, lumea e încă sub

picioarele tale. Stau pe pământul ăsta, pe același pământ pe care sunt copaci și furnici care cară zahăr spre mușuroaiele lor, și fetețe care se joacă cu mingea, și cățeluși care aleargă” (Murakami Ryū).

Ceea ce l-a făcut pe occidental să înțeleagă, să respecte și să iubească acest spațiu al evazivului, al delicateții și rigidității, este tocmai puterea acestui spirit de a sugera, de a nu spune lucrurilor pe nume, de a lăsa bogăția semnificației să plutească *dincolo* de concretul lui *Nu* sau *Da*, în acel spațiu plin de latențe și virtualități care pur și simplu *vrăjește*.

4. Bibliografie generală

1. Proză

1.1. Românească (ficțiune și note de călătorie)

1. Aldescu-Aldea, Grigore, *Diplomați români în Japonia. Evocări*, cuvânt înainte de acad. Florin Constantiniu, Editura Victor, București, 2007
2. Assan, B.G., *Călătorie împrejurul pământului*, stab.grafic I.V. Socecu, București, 1899
3. Băgulescu, Gheorghe, *Caracterele esențiale ale culturii japoneze*, în General Gheorghe Băgulescu, Ministrul României la Tokyo și Ioan Timuș, *Caracterele civilizației japoneze*, Asociația japono-română, București, 1942
4. Băgulescu, Gheorghe, *Suflet japonez*, vol. I, II, Editura Cartega în colaborare cu Editura Nipponica, București, 2004
5. Bufnea, Elie, *Pe drumuri japoneze. Siberia – Mandjuria – Japonia – Havai*, Tipografiile române unite, București, f.a.
6. Cesereanu, Ruxandra, *Nebulon*, Editura Polirom, București, 2005
7. Detot, Mitică, *Cunoscând Japonia. Memoriile unui atașat militar – 1975-1987*, vol.II, Editura Pastel, Brașov, 2007
8. Detot, Mitică, *Japonia. Un miracol perpetuu*, Editura militară, 1996
9. Detot, Mitică, *Misiune în țara Soarelui Răsare, Japonia. Un miracol perpetuu*, Editura Militară, București, 1996

10. Epure, Mihai, *Aproape de Soare Răsare*, Editura Cartega în colaborare cu Editura Nipponica, București, 2002
11. Epure, Mihai, *Dor de akura*, Editura Cartega, București, 2007
12. Epure, Mihai, *Samuraiul de pe Argeș*, Editura Cartega, București, 2009
13. Filip, Corneliu, *Bun găsit, Japonie!*, Editura Haiku, București, 1994
14. Găvănescul, Constantin, General, *Ocolul pământului în șapte luni și o zi*, călătorie făcută cu ASR Principele Carol, Moștenitor al Tronului, vol I, tipografia Gutenberg, Timișoara, f.a. (1924?), p. XIII
15. Ghețău, George, *Secvențe japoneze. Însemnările unui inginer român*, Editura Sport-Turism, București, 1975
16. Ghiță, Roxana și Cătălin, *Darurile zeiței Amaterasu*, Institutul European, București, 2008
17. Golea, Claudia, *Planeta Tokyo*, ediția a II-a, Editura Polirom, București, 2005
18. Golea, Claudia, *Tokyo by night. Planeta Tokyo 2*, Editura Polirom, București, 2005
19. Golea, Claudia, *Tokyo by night. Planeta Tokyo 2*, Editura Polirom, București, 2005
20. Grigorescu, Ioan, *Fenix inflamabil*, Editura Eminescu, București, 1970
21. Ilis, Florina, *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*, Editura Cartea Românească, București, 2006
22. Ionășescu, Gheorghe, dr., *Curiozități din China și Japonia*, tipografie Adevărul, 1929
23. Mihai Epure, *Din Carpați până la Fuji*, Editura Cartega în colaborare cu Editura Nipponica, București, 2000
24. Milescu, Nicolae Spătaru, *Descrierea Chinei*, traducere, prefață, tabel cronologic și note de Corneliu Bărbulescu, Editura Minerva, București, 1975
25. Moise, George, *Iertați-mă că nu sunt japonez*, editura Curtea Veche, București, 2011
26. Oprea, Catinca, *Poveste japoneză*, cu ilustrații de Ilinca Oprea, Editura Seductive, București, 2010
27. Pop, Vasile, *Vândută de propria-i mamă*, Editura Călăuza, Deva, 1993
28. Relgis, Eugen, *Soare – Răsare. Schițe, legende și însemnări japoneze*, editura Librăria Universală, Alcalay & Co., București, 1917 (I); o altă ediție arată tipografia Dacia Petru Iliescu, Iași, 1918 (II)
29. Stănică, Ana, *E lung pământul, ba e lat...*, Editura Biblioteca tineretului român, București, f.a.

30. Timuș, Ioan, *Japonia de ieri și de azi*, tipografia Universul, București, 1943
31. Timuș, Ioan, *Ogio-san*, ediție și prefață de Doina Curticăpeanu, Editura Dacia, colecția Restituiri, ClujNapoca, 1984
32. Timuș, Ion, *Japonia. Viața și obiceiurile*, prefață de Nicolae Iorga, Editura Casa Școalelor, București, f.a. [1924]
33. Tudor, Vasile, *Prin arhipelagul nipon*, Editura tineretului, București, 1964
34. Țuiu, Florea, *Japonia*, Editura Sport-turism, București, 1982
35. Vasiliu, Florin, *Japonia. Pagini de istorie, civilizație, cultură*, Editura Corint, București, 2001
36. Vlad, Constantin, *Japonia. Introducere în istorie, cultură, civilizație*, editura Fundației România de Mâine, București, 1998
37. Vulcănescu, Romulus, *Izvoare de cultură. Secvențe dintr-un itinerar etnologic*, Editura Sport-Turism, București, 1988

1.2. Japoneză:

1. Mori, Ōgai, *Gâsca sălbatică* [1911 -1913], Traducere din limba japoneză de Rodica Frențiu, Editura Humanitas, București, 2008
2. Natsume, Sōseki, *Zbuciumul inimii* [1914], Traducere de Elena Suzuki și Doina Ciurea, Editura Univers, București, 1985
3. Tanizaki, Jun'ichirō, *Labirintul destinului* [1928-1930], Traducere din limba japoneză de Roman Pașca, Editura Trei, București), 2007
4. Tanizaki, Jun'ichirō, *Jurnalul unui batrân nebun* [1962], Traducere și note de Silviu Mihai, Editura Univers, București), 2007
5. Kawabata, Yasunari, *Țara zăpezilor* [1935-1937], Traducere din limba japoneză de Stanca Cionca, Editura Humanitas, București, 2008
6. Kawabata, Yasunari, *Kyoto sau Tinerii îndrăgostiți din străvechiul oraș imperial* [1962] 1970, Editura Grai și suflet: Cultura națională, București, 1995
7. Kawabata, Yasunari, *O mie de cocori* [1949-1952], Traducere de Periple Marinescu, Prefață de George Șipoș, Editura Humanitas, București, 2004

8. Kawabata, Yasunari, *Frumusețe și întristare* [1964], În românește de Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 2002
9. Mishima, Yukio, *Templul de aur* [1956], Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Humanitas, București, 2000
10. Mishima, Yukio, *Tumultul valurilor* [1954], Traducere de Ana-Maria Năvodaru, Editura Univers, București, 1975
11. Mishima, Yukio, *Confesiunile unei măști* [1949], Traducere din limba japoneză de Emil Eugen Pop, Editura Humanitas, București, 2003
12. Mishima, Yukio, *Soare și oțel* [1968], Traducere din limba japoneză de George Șipoș, Editura Humanitas, București, 2008
13. Kōbō, Abe *Bărbatul-cutie* [1973], Traducere din limba japoneză și note de Angela Hondru, Editura Polirom, Iași, 2007
14. Inoue, Yasushi, *Maestrul de ceai* [1981], Traducere din limba japoneză și note de Anca Focșeneanu, Editura Humanitas, București, 2007
15. Inoue, Yasushi, *Pușca de vânătoare* [1949], În românește de Lia și Platon Pardău, Editura Humanitas, București, 2000
16. Ariyoshi, Sawako, *Soția doctorului* [1967], Traducere din japoneză și note de Angela Hondru, Editura Humanitas, București, 2008
17. Yamada, Taichi, *Străini* [1987], Traducere din limba japoneză și note de Iuliana Oprina, Editura Humanitas, București, 2007
18. Ōe, Kenzaburō, *O experiență personală* [1964], Traducere din limba japoneză și note de Roman Pașca, Editura Rao, București, 2004
19. Murakami, Haruki, *Underground*, [1997] Traducere din limba japoneză de Adina Mihaela Merlan, Editura Polirom, Iași, 2008
20. Murakami, Haruki, *Dans-dans-dans*, [1991] Traducere din limba japoneză de Iuliana Tomescu, Editura Polirom, Iași, 2006a
21. Murakami, Haruki, *După cutremur*, Traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, Iași, 2006b
22. Murakami, Haruki, *Kafka pe malul mării*, [2002], Traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, Iași, 2006c

23. Murakami, Haruki, *Salcia oarbă, fata adormită*, Traducere din limba japoneză de Silvia Cercheza, Editura Polirom, Iași, 2007a
24. Murakami, Haruki, *Elefantul a dispărut*, Traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, Iași, 2005a
25. Murakami, Haruki, *Pădurea norvegiană*, [1987], Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Polirom, Iași, 2002
26. Murakami, Haruki, *La sud de graniță, la vest de soare*, [1992], Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Polirom, Iași, 2003a
27. Murakami, Haruki, *În căutarea oii fantastice*, [1982], Traducere din limba japoneză de Andreea Sion, Editura Polirom, Iasi, 2003b
28. Murakami, Haruki, *Iubita mea, Sputnik*, [1999], Traducere din limba japoneză de Andreea Sion, Editura Polirom, Iași, 2004a
29. Murakami, Haruki, *Cronica păsării-arc*, [1994], Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Polirom, Iasi, 2004b
30. Murakami, Haruki, *La capătul lumii și în țara aspră a minunilor*, [1985], Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Polirom, Iași, 2005b
31. Murakami, Haruki, *În noapte*, [2004], Traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, Iași 2007b
32. Murakami, Haruki, *Autoportretul scriitorului ca alergător de cursă lungă*, [2007], Traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, Iași, 2009
33. Murakami, Ryū, *În supra Miso*, Traducere din limba japoneză și note de Florin Oprina, Editura Polirom, Iasi, 2006
34. Murakami, Ryū, *Albastru nemărginit, aproape transparent*, Traducere din limba japoneză și note de Florin Oprina, Editura Polirom, Iasi, 2005a
35. Murakami, Ryū, *Copii de aruncat*, Traducere din limba japoneză și note de Florin Oprina, Editura Polirom, Iasi, 2005b
36. Miyamoto, Teru, *Brocart de toamnă*[1982], traducere din limba japoneză de Angela Hondru, editura Humanitas, București, 2009
37. Taguchi, Randy, *Vertij*, Traducere din limba engleză de Monica Șerban, Editura Quality Books, București, 2007

38. Yoshimoto, Banana, *N. P.*, Traducere din limba japoneză de Roman Pașca, Editura Rao, București, 2006
39. Yoshimoto, Banana, *Kitchen*, Traducere din limba japoneză de Angela Hondru, Editura Humanitas, București, 2004
40. Akasaka, Mari, *Vanille*, Traducere din limba japoneză de Roman Pașca, Editura Nemira, București, 2007
41. Akasaka, Mari, *Vibrator*, Traducere din limba japoneză de Roman Pașca, Editura Nemira, București, 2005
42. Kanehara, Hitomi, *Șarpe&cercel* [2004], traducere din limba japoneză de Claudia Golea și Haruya Sumiya, Editura PandoraM, București, 2008

2. Poezie:

2.1. Românească:

1. Ana Ruse, *Trăiri de-o clipă*, Editura Caz, Constanța, 2003
2. Atanasiu, Cornelia, *Alb și negru*. Haiku – haiga – fotohaiku – haibun, Editura Atar, București, 2008
3. Botea, Jules Cohn, *Reverberații. Poeme tanka și haiku comentate; poeme într-un vers*, traducere în limba engleză de Adriana Hoancă, Editura ATar, București, 2003
4. Bucur, Romulus, *Greutatea cernelei pe hârtie*, Editura Albatros, București, 1984
5. Costin, Calistrat, *Soare cu dinți – miniaturi – în haiku și tanka*, Editura Corgal Press, Bacău, 2002
6. Dale, Magdalena, *Perle de rouă*, ediție bilingvă, Editura Făt-Frumios, București, 2007
7. Dan Florică, *Greieri, până la stele*, ediție trilingvă, traducere în engleză de Dana Dima, în franceză de Constantin Frosin, Editura Haiku, București, 1999
8. Dămăcuș, Iulian, *E plin de petale paharul uitat ...*, Editura Napoca Star, Cluj Napoca, 2011
9. Dumitrescu, Emilia, *Haiku și tanka. Poeme*, prefață de Radu Voinescu, Editura Fiat Lux, București, 2000

10. Dumitrescu, Emilia, *Vacanță rustică. Poeme în stil tanka*, Editura Haiku, București, 1998
11. Enăchescu, Adina, *Miresme și greieri*, ediție trilingvă, traducere de Sorina Crihană Dascălu, prefață de Marcel Crihană, Editura Perpessicius, București, 2007
12. Epure, Mihai, *Evantaie lirice*, Editura Cartega, București 2002
13. Florică, Dan, *Majestatea sa, Clipa. Poeme într-un vers*, ediție bilingvă, traducere în limba franceză de Paula Romanescu, Editura Orion, București, 2000
14. Găbudean, Ioan, *Tăceri*, Editura Lyia, Târgu-Mureș, 2008
15. Grigoriu, Florin, Enăchescu, Adina, *Autoare de haiku din România*, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2008
16. Jebeleanu, Eugen, *Poezii*, Texte comentate de Tudor Cristea, Editura Albatros, București, 1990
17. Macedonski, Alexandru, *Excelsior. Poema rondelurilor*, posfață și bibliografie de Daniel Dumitru, Editura Minerva, București, 1977
18. Marin Sorescu, *Altfel*, Editura Junimea, Iași, 1973
19. Moldovan, Vasile, *Într-o zi de vară*, ediție bilingvă, traducere în engleză, Elisabeth Harisson-Paj, Editura Verus, bucurești, 2010
20. Munteanu, Alexandra Flora, *Autori, gânduri, cărți*, Editura Fundației Andrei Șaguna, Constanța, 2002
21. Nichita Stănescu, *Opera poetică*, vol.II, Editura Cartier, Chișinău, 2005
22. Pascu, Bogdan I., *Câtă vreme iarba ... Tanka și poeme într-un vers*, Editura Fiat Lux, București, 1998
23. Păunescu, Adrian, *Viața mea e un roman*, Editura Cartea românească, București, 1987
24. Petean, Mircea, *Lovituri de nisip*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2004
25. Pillat, Ion, *Poeme într-un vers*, Editura Cartea românească, București, 1936
26. Pop, Domnica, *Rodia cu rubine*, Editura Minerva, Arad, 2010
27. Pop, Emil Eugen, *Criza' teme niponoclaste*, Editura Univers, București, 2006
28. Rău, Aurel, *În inima lui Yamato. 9 priviri lirice asupra Japoniei*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1999

29. Ruse, Ana, *Nestematele clipei. Haiku, tanka, haibun*, ediție bilingvă, traducere în engleză de Alexandra Flora Munteanu, Editura Europolis, Constanța, 2007
30. Smărăndescu, Vasile, *Cimitirul ploilor*, Editura Dacia, Cluj Napoca
31. Stamatiad, Al. T., *Eșarfe de mătase. Antologie japoneză*, Editura contemporană, București, 1943
32. Theodoru, Ștefan, *Centum*, haiku, vol III, ediție trilingvă, introducere de Florin Vasiliu, Editura Vasile Cârlova, București, 1997
33. Theodoru, Ștefan, *Între răsărit și apus*, haiku, vol. IV, Publicația autorului, New York, București, 2003
34. Untaru, Ion *Paso doble*, poeme haiku, poeme într-un vers, aforisme, poezii, prefață de Vasile Moldovan, Editura Amurg Sentimental, București, 2009
35. Untaru, Ion, Patrichi, Radu, *Din tainele prieteniei*, Editura Amurg Sentimental, București, 2006

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ SELECTIVĂ:

1. În volum:

1. Acsan, Ion, Constantinescu, Dan, *Tanka-Haiku. Antologie de poezie clasică japoneză*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981
2. Aldescu-Aldea, Grigore, *Diplomați români în Japonia. Evocări*, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, Editura Victor, București 2007
3. Améry, Jean, *Despre îmbătrânire. Revolt și resemnar*, Traducere din limba germană de Alexandru Al. Șahighian, Editura Art, București, 2010
4. Améry, Jean, *Despre sinucidere. Discurs asupra morții liber alese*, Traducere din limba germană de Corina Bernic, Editura Art, 2012
5. Barthes, Roland, „Plăcerea textului”, Editura Cartier, București, 2006
6. Barthes, Roland, *L'empire des signes*, Les Sentiers de la Création, Editions d'Art Albert Skira S.A. Genève, 1970

7. Bărbulescu, Corneliu, *Povestea frumoasei Hachikazuki. Basme japoneze*, traducere din limba rusă de Alexandru Ivănescu, note de Liviu Petrina, Editura Minerva, București, 1976
8. Benedict, Ruth, *The Chrysanthemum and the Sword. Patterns of Japanese Culture*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1989
9. Benjamin, Walter, *Iluminări*, Traducere de Catrinel Pleșu, Notă biografică de F. Podszus, Editura Idea Design & Print, Colecția Balkon, Cluj-Napoca, 2002
10. Biddle, Ward William, *The Authenticity of Natsume Sōseki*, Monumenta Nipponica vol. 28, nr. 4, Iarna, 1973, pp 391-426
11. Blyth, R.H., *A History of Haiku*, The Hokuseido Press, Tokyo, 1984
12. Boldea, Iulian, *Simbolism. Modernism. Tradiționalism. Avangardă*, Editura Aula, Brașov, 2002
13. Borbely, Ștefan, coord., *Experiența externă*, colecția secolul XX, Editura Institutul European, Iași, 2001
14. Borbély, Ștefan, *De la Herakles la Eulenspiegel. Eroicul*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
15. Braga, Corin, *Carlos Castaneda și stările alterate de conștiință*, în revista „Caietele Echinox”, vol. 8, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2005
16. Cassegård, Carl, *Shock and Naturalization in Contemporary Japanese Literature*, Global Oriental Ltd., United Kingdom, 2007
17. Chelaru, Marius, Iacob, Olimpia, *Călători pe meridiane haiku*, 20 autori români și americani, Editura Premier, Ploiești, 2010
18. Cheng, Francois, *Vid și plin. Limbajul pictural chinezesc*, traducere de Iuliana Crenguța Munteanu, prefață de Octavian Barbosa, Editura Meridiane, București, 1983
19. Cionca, Stanca, *Evantaiul cu noroc. Antologie de literatură comică japoneză*, selecție și studiu introductiv de Stanca Cionca, prezentări și note de Stanca Cionca și Ion Dianu, Traduceri Stanca Cionca, Elena Mocanu și Ion Dianu, Editura Univers, București, 1988
20. Codrescu, Ion, *Imagine și text în haiga*, Editura Herald, București, 2008
21. Compagnon, Antoine, *Demonul teoriei. Lieratura și bunul simț*, trad. de Gabriel Marian și Andrei-Paul Corescu, Editura Echinox, colecția Săgetătorul, Cluj-Napoca, 2007
22. Cook, Haruko Taya și Cook, Theodore F., *Japan at War. An Oral History*, The New Press, New York, 1992
23. Cornea, Paul, *Introducere in teoria lecturii*, Editura Polirom, Iasi, 1998

24. De Voss, Patrick (ed.), *Litterature Japonaise Contemporaine. Essais*, Editions Labor, Bruxelles, 1989
25. Delumeau, Jean, (coord.), *Religiile lumii*, Editura Humanitas, București, 1996
26. Diaconu, Kazuko și Paul, *Japonezii despre ei înșiși*, vol. I și II, Editura Nipponica, București, 1994
27. Durheim, Émile, *Despre sinucidere*, în românește de Mihaela Calcan, Editura Institutul European, Iași, 1993
28. Eco, Umberto, *Baudolino*, Traducere din limba italiană și note de Ștefania Mincu, Editura Polirom, Iași, 2007
29. Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Polirom, București, 2007
30. Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Editura Pontica, Constanța, 1997
31. Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, Traducere de Maria Ivănescu și Cezar Ivănescu, editura Univers, București, 1998
32. Eliade, Mircea, *Sacral și profanul*, Traducere de Brîndușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995
33. Frențiu, Rodica, *Haruki Murakami. Jocul metaforic al lumilor alternative*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007
34. Frențiu, Rodica, *Speriat din vis de vântul hoinar...*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj, 2004
35. Fuentes, Carlos, *Cervantes, or The Critique of Reading, în Myself with Others: Selected Essays*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 1988
36. Fukuyama, Francis, *Sfârșitul istoriei*, Traducere din limba engleză de Dana Bercea, Editura Vremea S.C., București, 1994
37. Gherghinel, Daniela Aurora, *Romanul japonez între Orient și Occident*, Editura Ade Print, Sibiu, 2010
38. Grigoriu, Florin, Enăchescu, Adina, *Autoare de haiku din România*, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2008
39. Hașu, Mihaela, *Haiku. Estetica tăcerii*, Editura Limes, Cluj, 2005
40. Hibbett, Howard, *Contemporary Japanese Literature. An Anthology of Fiction, Film and Other Writing Since 1945*, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 1977

41. Hondru, Angela, *Ghid de literatură japoneză*, vol. I și II, Editura Victor, București, 1999, 2004
42. Hosea, Hirata, *Discourses of Seduction: History, Evil, Desire and Modern Japanese Literature*, Ed. President and Fellows of Harvard College, 2005
43. Hosea, Hirata, *Discourses of Seduction. History, Evil, Desire, and Modern Japanese Literature*, Harvard University Press, Cambridge, London, 2005
44. Hume, G. Nancy, *Japanese Aesthetics and Culture. A Reader*, State University of New York Press, New York, 1995
45. Hume, Nancy G. (editor), *Japanese Aesthetics and Culture. A Reader*, State University of New York Press, Albany, 1995
46. Ikegami, Yoshihiko, *Characters that Represent, Reflect and Translate Culture* in “The Empire of Signs: Semiotic Essays on Japanese Culture”, John Benjamins Publishing Company, Tokyo, 1991
47. Iliș, Florina, *Fenomenul science fiction în cultura postmodernă. Ficțiunea cyberpunk*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2005
48. Iorgulescu, Mircea, *Marea trăncăneală*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994
49. Iser, Wolfgang, *Actul lecturii*, trad. din limba germană, note și prefață de Romanița Constantinescu, trad. Fragmentelor din limba engleză de Irina Cristescu, Editura Paralela 45, Pitești, 2006
50. Jeanrenaud, Magda, *Universaliiile traducerii. Studii de traductologie*, Editura Polirom, Iasi, 2006
51. Karatani, Kojin, *Origins of Modern Japanese Literature*, Duke University Press, 1993
52. Katō, Shūichi, *Istoria literaturii japoneze (de la origini până în prezent)*, traducere din limba japoneză de Kazuko Diaconu și Paul Diaconu, cu un interviu al autorului pentru cititorii români și prefață de Nicolae Manolescu, vol. I și II, Editura Nipponica, București, 1998
53. Keene, Donald, *Five modern Noh Plays*, Editura Tuttle, 1981
54. Keene, Donald, *Literatura japoneza modernă*, Editura Univers, București, 1991
55. Keene, Donald, *The Japanese Discovery of Europe, 1720-1830*, Stanford University Press, Stanford, California, 1969

56. Lazăr, Ioan, *Filmele etalon ale cinematografilei românești*, Ed. Felix Film, București, 2009
57. Lippit, Noriko Mizuta, *Reality and Fiction in Modern Japanese Literature*, M.E. Sharpe, Inc., White Plains, New York, 1980
58. Lippit, Seiji M., *Topographies of Japanese Modernism*, Columbia University Press, New York, 2002
59. Loughnaon, Celeste, *Postmodern Japan in Haruki Murakami*, in Yoshinobu, Hakutani, *Postmodernity and Crossculturalism*, Fairleigh Dickinson, Univeristy Press, 2002
60. Makoto, Ueda, *Modern Japanese Writers and the Nature of Literature*, Stanford University Press, California, 1976
61. Maurice Pinguet, *Moartea voluntară în Japonia. De la harakiri la kamikaze*, Traducere din limba franceză de Andreea Mihail și Angela Martin, Editura Ararat, București, 1997
62. Mănușca, Dan, *Perspective critice*, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 1998
63. Minois, George, *Istoria sinuciderii. Societatea occidentală în fața morții voluntare*, Traducere din limba franceză de Mircea Ionescu, Editura Humanitas, București, 2002
64. Miyoshi, Masao, and H.D. Harootunian, *Postmodernism and Japan*, Duke University Press, Durham, London, 1989
65. Miyoshi, Masao, *Off Center. Power and Culture Relations between Japan and the United States*, Harvard University Press, Cambridge, London, 1994
66. Murakami, Fuminobu, *Postmodern, Feminist and Postcolonial Currents in Contemporary Japanese Culture: a Reading of Murakami Haruki, Yoshimoto Banana, Yoshimoto Takaaki and Karatani Kojin*, Routledge, London, New York, 2005
67. Naito, Hatsuko, *Zei tunetului. Povestea piloților kamikaze*, Traducere din limba engleză de Iulia Arsintescu, Editura Nemira, București, 1995
68. Nakamura, Hajime, *Orient și Occident: O istorie comparată a ideilor*, Traducere din limba engleză de Dinu Luca, Editura Humanitas, București, 1997
69. Napier, Susan J., *The Fantastic in Modern Japanese Literature. The Subversion of Modernity*, Routledge, London, New York, 1996
70. Newmark, Peter, *A Textbook of Translation*, Prentice Hall International, Singapore, 1988
71. Nish, Ian, editor, *The Iwakura Mission in America and Europe. A New Assessment*, Japan Library, Curzon Press Ltd., 1998
72. Noica, Constantin, *Modelul cultural European*, Editura Humanitas, București, 1993

73. Ochiai, Emiko, *The Japanese Family System in Transition. A Sociological Analysis of Family Change in Postwar Japan*, LTCB International Library Foundation, Tokyo, 1997
74. Passin, Herbert, *Japanese and the Japanese. Language and Culture Change*, Kinseido Ltd., Tokyo, 1980
75. *Poezie japoneză modernă*, Antologie, prefață, note și versiune românească de Emil Eugen Pop, Editura Univers, București, 2003
76. Pollack, David, *Reading against Culture: Ideology and Narrative in the Japanese Novel*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1992
77. Pușcariu, Sextil, Naum, Teodor A., *Îndreptar și vocabular ortografic*, Editura Cartea românească, București, 1932
78. Reader, Ian, *Religion in contemporary Japan*, MacMillan Press Ltd, 1991
79. Reader, Ian, *Religious Violence in Contemporary Japan. The Case of Aum Shinrikyō*, University of Hawaii Press, Honolulu, 2006
80. Reischauer, Edwin O., Jansen, Marius B., *The Japanese Today. Change and Continuity*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts/ London, England, 1996
81. Reischauer, Edwin O., *Japan. The History of a Nation*, Harvard University, Ch. E. Tuttle Comp, Tokyo, 1981
82. Reischauer, Edwin O., *Japan. Tradition and Transformation*, Harvard University, Ch. E. Tuttle Comp, Tokyo, 1981
83. Richie, Donald, *Words, Ideas, and Ambiguities. Four Perspectives on Translating from Japanese*, Imprint Publications, Chicago, 2000
84. Ricoeur, Paul, *Despre traducere*, Traducere și studiu introductiv de Magda Jeanrenaud, Posfață de Domenico Jervolino, Editura Polirom, Iași, 2005 (2004)
85. Rimer, J. Thomas, Gessel, Van C., editors, *The Columbia Anthology of Modern Japanese Literature*, vol. 2 *From 1945 to the Present*, Columbia University Press, New York, 2007
86. Rimer, Thomas, *A Reader's Guide to Japanese Literature*, Kodansha International Ltd., Tokyo and New York, 1988
87. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Dacoromână, București, 2009

88. Sartori, Giovanni, *Ce facem cu străinii? Pluralism versus multiculturalism. Eseu despre societatea multitehnică*, traducere din italiană de Geo Vasile, Editura Humanitas, București, 2007
89. Serban, N. *Pierre Loti. Sa vie et son oeuvre*, Jassy Cercle d'etudes Franco-Roumaines, Lutetia, 1922
90. Simu, Octavian, *Civilizația japoneză tradițională*, Editura Saeculum I.O., București, 2004
91. Simu, Octavian, *Dicționar de literatură japoneză*, Editura Albatros, București, 1994
92. Simu, Octavian, *Lumea teatrului japonez*, Editura Vestala, București, 2006
93. Snell-Hornby, J. Benjamin, *Translation. An Integrated Approach*, Amsterdam, 1988
94. Snyder, Stephen and Gabriel, Philip, *Ōe and Beyond*, University of Hawaii Press, Honolulu, Hawaii, 1999
95. Sorescu, Constantin, *Japonia, o continuă revelație. Reprezentări românești*, antologie, note și eseu introductiv de Constantin Sorescu, Editura Fiat Lux & Anup, București, 1997
96. Stănescu, Nichita, *Antimetafizica*, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu, prefață de Al. Paleologu și posfață de Dan-Silviu Boerescu, Editura Allfa, București, 1998
97. Stănescu, Nichita, *Opera poetică*, vol.I, Colecția Poesis, Editura Cartier, Chișinău, 2005
98. Steiner, George, *După Babel. Aspecte ale limbii și traducerii*, Traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei, Prefață de Ștefan Avădanei, Editura Univers, București, 1983
99. Sumie, Okada, *Japanese Writers and the West*, Palgrave Macmillan, New York, 2003
100. Suter, Rebecca, *The Japonization of Modernity: Murakami Haruki between Japan and the United States*, Harvard University, Asia Center, 2008
101. Suzuki, Daisetz T., *Zen and Japanese Culture*, Charles E. Tuttle Company, Tokyo, 1997
102. Suzuki, Tomi, *Narrating the Self. Fictions of Japanese Modernity*, Stanford University Press, Stanford, California, 1996
103. Timuș, Ioan, *Basmе japoneze*, Editura Cugetarea, București, 1940
104. Timuș, Ioan, *Cocorul alb*, povești culese și tălmăcite din folclorul japonez, editura Tineretului, colecția „Traista cu povești”, București, 1967
105. Țuiu, Florea, *Povești japoneze; Vrăjitorul din Yamato. Povești japoneze*, prima ediție apărută la Editura Ion Creangă, București, 1981, iar a doua, la aceeași editură, 1995
106. Ueda, Makoto, *Modern Japanese Writers and the Nature of Literature*, Stanford University Press, California, 1976

107. Vasiliu, Florin și Lucia, *Scritori români călători în Japonia*, antologie de texte, studiu introductiv de Florin Vasiliu, Ed. Haiku, București 1999
108. Vasiliu, Florin, *Japonia necunoscută*, Editura Europa Nova, Bucuresti, 1999
109. Vasiliu, Florin, *Umbra libelulei*, Editura Haiku, București, 1993
110. Vohra, S. K., *Negative Utopian Fiction*, Shalabh Prakshan, Meerut, 1987
111. Weston, Mark, *Giants of Japan: The Lives of Japan's Most Influential Men and Women*, New York, Kodansha International, 1999
112. Wunenburger, Jean-Jacques, *Utopia sau criza imaginarului*, Traducere de Tudor Ionescu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
113. Yamanouchi, Hisaaki, *Privire asupra literaturii japoneze moderne*, traducere de Valentin Negoită, Editura Univers, Bucuresti, 1989
114. Yamanouchi, Hisaaki, *The Search for Authenticity in Modern Japanese Literature*, Cambridge University Press, London, New York, Melbourne, 1978
115. Yourcenar, Marguerite, *Mishima sau viziunea Vidului*, Traducere din franceză de Daniela Boriceanu, Editura Humanitas, București, 2003
116. Zafiu, Rodica, *Poezia simbolistă românească. Antologie. Introducere. Dosare critice. Comentarii, note critice și bibliografie de Rodica Zafiu*, Editura Humanitas, București, 1996
117. Zielenziger, Michael, *Shutting Out the Sun: How Japan Created Its Own Lost Generation*, Nan A. Talese, New York, 2006

2. Periodice:

1. Arima, Michiko, *Japanese Haiku vs. English Haiku vs. Concrete Poetry*, în *Poetica. An International Journal of Linguistic – Literary Studies*, nr. 46, Tokyo, Japan, 1996
2. Barthes, Roland, *Efectul de realitate*, în revista *Film Menu*, nr. 5, aprilie 2010
3. Boldea, Iulian, *Blogurile – contracultură sau subkultură*, în revista *Vatra*, nr. 10-11, Târgu-Mureș, 2012
4. Doinaș, Ștefan Augustin, *Opoziție și complementaritate*, în revista „Secolul XX”, nr. 7, 1973

5. Doncea, Ștefan, *Haiku*, în revista *Studii nipone*, Editura Fundației Ioan Slavici, Arad, an I, nr. 1, 2000
6. Duțu, Olga, *Ion Pillat – De la poemul într-un vers la haiku*, revista *Albatros*, vol IV, nr. 1-2, 1995
7. Fortunescu, N.D., *Caleidoscop*, în revista *Secolul XX*, nr. 6-7, 1972
8. Frențiu, Rodica, articolul *Haruki Murakami. Întrebări posibile – lumi posibile. Amintirea unei lumi nevăzute*, în revista *Vatra*, nr. 4, 2009
9. Frunzetti, Ion, *Timbrul unei anume calități umane*, în revista *Secolul XX*, nr. 1-2, 1975
10. Fukuchi, Isamu, *Kokoro and “the Spirit of Meiji”*, Monumenta Nipponica, vol. 48, nr. 4, Iarna, 1993, pp. 469-488
11. Haruya, Sumiya, *Japonia – «O mare putere a traducerii»*, în revista *Secolul XX*, nr. 11-12 / 1998
12. Kawakami, Chiyoko, *The Unfinished Cartography: Murakami Haruki and the Postmodern Cognitive Map*, Monumenta Nipponica, vol. 57, nr. 3, Toamna 2002
13. Lăsconi, Elisabeta, articolul *Stranietăți japoneze*, în revista *România literară* Numărul 29 din 2007
14. Lăsconi, Elisabeta, articolul *Răstălmăcind un rit inșiat* în revista *România literară*, Numărul 41, 2006
15. Lupan, Radu, *Cărți poștale ilustrate din Tokio, 1971*, în revista *Secolul XX*, nr. 6-7, 1972
16. Mitrașcă, Marcel, *Japan in Romanian Books before World War II*, în revista *Acta Slavica Iaponica*, numărul 23, 2006
17. Muthu, Mircea articolul *Mircea Eliade despre lectură*, în *Apostrof*, nr.10, 2007
18. Nicolîțov, Valentin, *Poemul haiku în România*, în revista *Haiku*, nr. 45/2011, primăvară-vară
19. Steinhoff, Patricia G., *Student Protest in the 1960s*, în *Japan in the 1960s*, în revista *Social Science Japan*, Institute of Social Science, University of Tokyo, March 1999
20. Stretcher, Matthew C., *Beyond “Pure” Literature: Mimesis, Formula, and the Postmodern in the Fiction of Murakami Haruki*, în revista *The Journal of Asian Studies*, vol. 57, nr.2, Mai, 1998, pp. 354-378

21. Swann, Thomas E., *What Happens in Kinkakuji*, în *Monumenta Nipponica*, vol. 27, nr. 4, Iarna, 1972, pp. 399-414
22. Teodorescu, Adriana, *O experiență personală. Literară, neapărat literară*, în revista *Contemporanul*, nr. 6/ 2013
23. Timuș, Ion, *La transcription dans la langue roumaine du système phonétique japonais* în revista *Studia et Acta Orientalia*, nr. 2/ 1959
24. Vasiliu, Florin, *Literatura japoneză în România și literatura română în Japonia*, în revista *Viața românească*, nr. 5-6, 1975
25. Vasiliu, Florin, *Literatura japoneză în România și literatura română în Japonia*, în revista *Viața românească*, nr. 5-6, 1975, p. 157
26. Yoshikawa, Hiroshi, *High Economic Growth in the 1960s*, în *Japan in the 1960s*, în revista *Social Science Japan*, Institute of Social Science, University of Tokyo, March 1999
27. Yoshikawa, Hiroshi, *High Economic Growth in the 1960s*, în „Social Science Japan”, *Japan in the 1960s*, Institute of Social Science, University of Tokyo, March 1999
28. *Albatros*, revistă editată de Ion Codrescu, vol. I – IV, anii 1992-1995
29. *Haiku*, revistă editată de Florin Vasiliu, București
30. *Orion*, revistă editată de Șerban Codrin, Centrul Cultural „Ionel Perlea”, Slobozia, nr. 2-3-4/ 1995
31. *Micul Orion*, revistă editată de Șerban Codrin, Centrul Cultural „Ionel Perlea”, Slobozia, nr. 1-6, anii 1995-1996
32. *Orfeu*, revistă editată de Ian Găbudean, Târgu-Mureș, 1998

3. E-Bibliografie:

1. Allen, Steven Robert, art. Haruki Murakami's „Norwegian Wood”, Vintage International Original
2. Arensberg, Ann, Just Myths Ma'am, în *New York Times*, 3 decembrie 1989,, <http://www.nytimes.com>, accesat pe 10.09.2012

3. Ash, Katie, *A novel idea crafted on a cell phone*, April 3, 2008, www.edweek.org, accesat pe 25 iunie 2010
4. Ashby, Janet, 'Earth Mother' Randy Taguchi wins plaudits for her fiction pe <http://www.japantimes.co.jp>, din 13.05.2001, accesat pe 08.09.2011
5. Atanasiu, Corneliu Traian, în <http://romaniankukai.blogspot.ro> , accesat în 12.07.2013
6. Blaine, Sue, *South Africa: Cell phone novel a 'Best-Cellar!'* , 29 marie 2010, www.allafrica.com, accessed June 25, 2010
7. Cernat, Paul, (*E*)*scatologii milenariste*, în *Observator cultural*, nr. 339/ septembrie 2006, pe www.observatorcultural.ro, accesat 20.07.2013
8. Dale, Magdalaena, *Poemul haiku în România – Florin Vasiliu*, pe www.poezie.ro, din 16.05.2006, accesat în 08.08.2013
9. Darrieussecq, Marie, *L'Autofiction, un genre pas sérieux*, în Alexandru Matei, *Autoficțiunea, control de rutină*, în www.observatorcultural.ro, nr. 184, septembrie 2003, accesat 22.07.2013
10. Dobrescu, Simona, *Haiku vs. Senryū*, pe <http://romaniankukai.blogspot.ro>, 2 septembrie 2007, accesat 10-08.2013
11. Doubrovsky, Serge, *Écrire sur soi, c'est écrire sur les autres*, în <http://www.lepoint.fr>, 22.02.2011, accesat în 22.07.2013
12. Farrar, Lara, *Cell phone stories writing new chapter in print publishing*, February 26, 2009, www.cnninternational.com, accesat pe 25 iunie 2010
13. Frențiu, Rodica, *Scriitori japonezi în limba română: Mori Ōgai, Gâsca sălbatică*, în revista *Studies of Science and Culture* nr. 13 / 2008, pe www.cceol.com, p. 28, accesat pe 07.05.2009
14. Gârbea, Horia, *Florina Ilis: „Nu cred că există rețete ale succesului. Sau, chiar dacă ele există, în orice caz eu nu le cunosc”*, în www.revistaramuri.ro, nr 2/2008, accesat la 26.05.2013
15. Gilhooly, Rob, *Romanian woman thrives as gheisha*, www.japantimes.co.jp, din 23 iulie 2011, accesat 22.11.2012
16. Goodyear, Dana, *Young women develop a genre for the cellular age*, 22 Decembrie 2008,

- http://www.newyorker.com/reporting/2008/12/22/081222fa_fact_goodyear?currentPage=all, accesat pe 28 august 2010
17. Grigore, Rodica, *Pasiunea dansului și dansul pasiunii*, în revista *Cultura*, nr. 285/ 05.08.2010, <http://revistacultura.ro>, accesat 06.09.2013
 18. Grigore, Rodica, Yasushi Inoue, *Arta discreției și a sugestiei*, în revista *Viața Românească*, nr.11-12/ 2011, <http://www.viataromaneasca.eu>, accesat pe 06. 09.2013
 19. Hakamada, Takayuki, *What support is available for those who shut themselves away from society?*, *Mainichi Shimbun*, www.mainichi.jp, July 27, 2010, accesat 12.02.2012
 20. Hani, Yoko, *Cell phone brads hit bestseller lists*, 23 septembrie 2007, <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/fl20070923x4.html>, accesat pe 25 iunie 2010
 21. <http://www.aos.ro>
 22. <http://www.ro.emb-japan.go.jp>, accesat 09.08.2013
 23. Itô, Yuki, *The Evolution of Modern Japanese Haiku and the Haiku Persecution Incident*, în *Simply Haiku: A Quarterly Journal of Japanese Short Form Poetry*, nr. 4, vo. 5, iarnă 2007, <http://www.simplyhaiku.com>, accesat 05.08.2013
 24. Ivan, Sabin, articolul *Elie Bufnea cu voluntarii români în Siberia (1917-1920)*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 30, vezi www.revista.memoria.ro, accesat 24.03.2013
 25. Kacian, Jim, *Beyond Kigo: Haiku in the Next Millennium*, în *In Due Season, Acorn Journal of Contemporary Haiku*, Supplement #1, 2000, www.gendaihaiku.com, accesat 05.08.2013
 26. Kawaharazuka, Mizuho and Takeuchi, Kayo, *Considering the Cell Phone Novel (Keitai Shousetsu)* în revista *Developing International Communication Skills in Japanese Cultural Studies*, 31 martie 2010, pages 131-137, vezi <http://teapot.lib.ocha.ac.jp/ocha/handle/10083/49269> , accessed August 27, 2010
 27. Laouyen, Mounir, *L'autofiction: une réception problématique*, în Alexandru Matei, *Autoficțiunea, control de rutină*, în *Observatorul cultural*, nr 184/ septembrie 2003, www.observatorcultural.ro, accesat 20.07.2013
 28. Matei, Alexandru, *Autoficționarii*, în *România Literară*, nr 21/2006, www.romlit.ro, accesat 20.07.2013

29. Mauermann, Johanna, *Cell phone novels. A reading phenomenon made in Japan*, May 27, 2010, http://www.lesen-weltweit.de/zeigen_e.html?seite=8392, accessed August 28, 2010
30. McNeill, David, *Japanese embrace the mobile phone novel*, 8 februarie 2008, www.independent.co.uk, accesat pe 7 iulie 2010
31. Moise, George, www.cinemagia.ro, accesat în 28.07.2013
32. Nagae, Akira, *Japanese Electronic Publishing left Behind – The Impact of the Kindle and the iPad -*, 1 martie 2009, http://www.yomiuri.co.jp/adv/wol/dy/opinion/culture_100301.htm, accessed August 27, 2010
33. Nagano, Yuriko, *For Japan's cell phone novelists, proof of success is in the print*, 9 februarie 2010, www.latimes.com, accesat pe 7 iulie 2010
34. Onishi, Norimitsu, *Thumbs Race as Japan's Best Sellers Go Cellular*, 20 ianuarie 2008, www.nytimes.com, accesat pe 25 iunie 2010
35. Osterhout, Jacob E., *Japan's latest literary craze – novels written by cell phone: report*, February 10, 2010, www.nydailynews.com, accessed July 7, 2010
36. Pricop, Lucian, în articolul *Prințesa Elena Bibescu a ținut auditoriul sub vrajă*, www.jurnalul.ro, din 12.08.2012, accesat 16.06.2013
37. Shinfuku, Naotaka, *Are Japan's hikikomori and depression in young people spreading abroad?* în *The Lancet*, vol. 378, aricol 9796, Septembrie 2011, p.1070, www.thelancet.com, accesat 12.02.2012
38. Șimonca, Ovidiu, „*Mi-am descoperit senzualitatea la 30 de ani*”. *Interviu cu Ruxandra Cesereanu* în www.observatorcultural.ro, nr.352-353, 2006, accesat 26.05.2013
39. Șipoș, George, *Literatura tânără în Japonia – între comerț și artă*, în revista *România literară*, nr. 46/2005, <http://www.romlit.ro>, accesat în 20.03. 2013
40. Ștefănescu, Alex, *Un big-bang al poeziei*, în revista *România literară*, nr.45/2008, www.romlit.ro, accesat 08.08.2013
41. Tamaki, Saito, *Age of electronic books finally reaching Japanese shores*, 14 iulie 2010, <http://mdn.mainichi.jp/perspectives/times/news/20100714p2a00m0na004000c.html>, accesat pe 27 august 2010

42. www.amazon.co.jp, accesat în 16.11.2012

43. www.romaniatabi.jp, accesat în 16.11.2012

4. Arhivele MAE:

1. G. Paraschivescu într-o scrisoare către Ministrul Afacerilor Străine, Mihail Manoilescu, în 14 septembrie 1940, Tokio, din Arhivele MAE, în Dosarul *Fondul 71/ Japonia, 1925-1944, vo. 12, Relații cu România*
2. Fond Japonia, Dosar Problema 217 /1968 / Schimburi științifice, turnee artistice, editări și traduceri. Direcția Relațiilor culturale
3. Fond Japonia, Dosar Problema 70-71/ 1945-1948, vol. 1, Relații cu România
4. Fond Japonia, Dosar Problema 71/ 1925-1944, vol. 12. Relații cu România